

**UCHWAŁA NR XIV/191/20
RADY GMINY BOBROWICE**

z dnia 29 grudnia 2020 r.

w sprawie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2020 - 2023

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.), po uzyskaniu opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2020 – 2023, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bobrowice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady

Łukasz Kamerduła

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020-2023

BOBROWICE 2020

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	4
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	9
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	9
4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020	9
4.1.2. Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami	10
4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	11
4.1.4. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	12
4.1.5. Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo	13
4.1.6. Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2020.....	13
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	14
4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku	14
4.2.2. Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego.....	15
4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa	15
4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami	17
4.2.5. Program Rozwoju Powiatu Krośnieńskiego 2020	18
4.2.6. Program Opieki nad Zabytkami w Powiecie Krośnieńskim na lata 2016-2019	19
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	21
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	21
5.1.1. Dokumenty o charakterze strategicznym.....	21
5.1.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Bobrowice z horyzontem czasowym do 2025 r.	21
5.1.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Bobrowice.	21
5.1.1.3. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2016-2019.	22
5.1.2. Inne dokumenty.....	25
5.1.2.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.	25
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	25
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	28
5.4. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków.....	29
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	29
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	31
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	33
7.1. Priorytety programu opieki	33
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki	33

7.2.1. Priorytet I – kierunki działań i zadania	33
7.2.2. Priorytet II – kierunki działań i zadania	35
7.2.3. Priorytet III – kierunki działań i zadania	36
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	37
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	37
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	38
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW ...	39
12. CZĘŚĆ GRAFICZNA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	39
12.1. Bobrowice	39
12.2. Chromów	40
12.3. Dychów.....	41
12.4. Przychów.....	42
12.5. Strużka	43
12.6. Wełmice.....	44
12.7. Żarków.....	45
13. ANEKS	46
13.1. Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Bobrowice	46
13.2. Wykaz zabytków archeologicznych położonych na terenie gminy Bobrowice	46

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy Bobrowice. Lokalne zabytki stanowią istotny element krajobrazu kulturowego odzwierciedlającą historię regionu.

Celem „Gminnego programu opieki nad zabytkami” jest wskazanie kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie podejmowania planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac na rzecz ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy.

Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości i identyfikację z tzw. „małą ojczyzną”.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Prawną podstawą opracowania Gminnego Programu jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.), który określa obowiązki dotyczące sporządzania oraz uchwalania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, przedmiot, zakres oraz formę ochrony zabytków. Program sporządzany jest na okres 4 lat przez zarząd województwa, powiatu lub wójta (prezydenta, burmistrza miasta).

W art. 87 ust. 2 ustawy wyszczególniono cele strategiczne programu. Są nimi:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami są zawarte w poniższych aktach prawnych:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w przepisach art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86). Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce: Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86).
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.) stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych

umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości. Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6): zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji, zabytki ruchome - dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji, zabytki archeologiczne - pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawowej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą: wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy; uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego; utworzenie parku kulturowego przez radę gminy na podstawie uchwały; ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez sejmik województwa, radę powiatu i radę gminy (art. 87 ust. 3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87 ust.1), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy (art. 87 ust. 5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą: włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju; uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej; zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania; wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego; podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami; określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków; podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami; Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.). Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 ustawy, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 293 z późn. zm.) precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10). Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać: (...) obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 z późn. zm.) traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając: ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 z późn. zm.) w zakresie prognozy oddziaływania na środowisko sporządzanej przy okazji opracowywania polityki, strategii, planów lub programów powinna: określać analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 55 z późn. zm.) określenie tereny zieleni definiuje jako tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem wartości historycznych, kulturowych, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów przyrodniczo - krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 1990) wśród celów publicznych umieszcza zapis: opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Kolejne precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie

wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu. Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 194 z późn. zm.) wprowadza zapis, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań. Sprawowanie z opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadczenie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1057) reguluje zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych, współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi. Sfera tych działań obejmuje między innymi podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej oraz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- 1) ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 902);
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1479).

Ponadto uwarunkowania w zakresie opieki nad zabytkami zostały uszczegółowione w następujących aktach wykonawczych do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. poz. 1609 z późn. zm.). Rozporządzenie określa sposób i tryb wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków i na Listę Skarbów Dziedzictwa, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków i na Listę Skarbów Dziedzictwa, badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków i na Listę Skarbów Dziedzictwa, oraz badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Określa również sposób i tryb wydawania pozwoleń na przemieszczenie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, podejmowanie innych, niż wymienione powyżej, działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, prowadzenie badań archeologicznych, wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku.
2. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661 z późn. zm.).

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej ewidencji zabytków, wojewódzkich ewidencji zabytków, gminnych ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków

skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rejestr zabytków prowadzi się w trzech księgach (A – zabytki nieruchome, B – zabytki ruchome oraz C – zabytki archeologiczne) o określonych wymiarach (46x30). Przedstawione zostały dokładne informacje o tym co powinno się znajdować w karcie zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego oraz w karcie adresowej zabytku i w karcie informacyjnej wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zostały też przedstawione w załączniku przykładowe karty dla wszystkich wymienionych wcześniej kart.

3. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. poz. 1674). Udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przez organy wymienione w art. 74 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może nastąpić na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków do:

- a) urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o dotację udzielaną przez ministra,
- b) wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, właściwego dla miejsca położenia albo przechowywania zabytku o dotację udzielaną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153) określa kierunki jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco: ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek: pożaru; powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn; wichury; katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej; demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu; ataku terrorystycznego; konfliktu zbrojnego. Dokładane zalecenia kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

- a) plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta),
  - b) gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu,
  - c) powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa,
  - d) wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju,
  - e) krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.). Rozporządzenie określa sposób w jaki należy złożyć wniosek o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, w jaki zostaje wręczona, noszenia oraz wygląd odznaki. Wymagania formalne wniosku sprawdza Generalny Konserwator Zabytków, wystawia też opinię.

Odnaka jest dwustopniowa: złota – wyższy stopień oraz srebrna – niższy stopień. Minister lub upoważniona przez niego osoba wręcza wyróżnionemu odznakę w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków lub w czasie innych uroczystości związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków (Dz.U. Nr 89, poz. 510) określa tryb składania wniosków na jednorazowy lub wielokrotny, stały bądź czasowy wywóz zabytku poza granicę. Oględzinami zabytku zajmuje się wojewódzki konserwator zabytków. Po zakończeniu czynności przesyła ustalenia wraz z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Przy opracowywaniu Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Bobrowice kierowano się wytycznymi wynikającymi z wymienionych w tym rozdziale opracowań sporządzanych na poziomie krajowym.

4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Rządowym dokumentem określającym założenia do prowadzenia polityki kulturalnej Państwa, jest Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 - 2013 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 przyjęte w 2005 r.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 jest dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, ale przede wszystkim – dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Głównym celem Narodowej Strategii Kultury jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów Polski.

Na potrzeby realizacji głównego celu strategii określono następujące cele cząstkowe:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
3. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.
4. Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.
5. Poprawa warunków działalności artystycznej.
6. Efektywna promocja twórczości.
7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
8. Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013. programie tym przyjęto dwa priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe, w tym m.in.:
  - wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków i budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjnofinansowych w sferze ochrony zabytków,
  - kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
  - zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.
2. Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego, w tym m.in.:
  - rozwój zasobów ludzkich poprzez podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
  - oraz ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”. W ramach priorytetu I Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych określono cele:

- poprawa stanu zachowania zabytków,

- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

4.1.2. Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 przyjęty został w dniu 13 sierpnia 2019 r. przez Radę Ministrów (M.P. poz. 808). Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane zostały przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Strzeżenie dziedzictwa narodowego stanowi jedno z podstawowych zadań Rzeczypospolitej Polskiej, zdefiniowanych w art. 5 Konstytucji, obok ochrony niepodległości i nienaruszalności terytorialnej, zapewnienia wolności i praw człowieka i obywatela, bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony środowiska. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, jako jeden z najważniejszych elementów tego dziedzictwa, realizowane są przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w powiązaniu z kontekstem polityki gospodarczo-społecznej, ale stanowią również cel sam w sobie, którego wartość wykracza poza kategorie czysto ekonomicznej”.

Opis organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce zawarty w Programie 2014–2017, wciąż pozostaje aktualny, z wyjątkiem zmian wprowadzonych ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1595), która weszła w życie z dniem 9 września 2017 r. tj:

- zmianie zasad powoływania i odwoływania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i kierowników delegatur,
- wzmocnieniu pozycji Generalnego Konserwatora Zabytków przez dodanie instrumentów koordynacji i środków nadzoru merytorycznego,
- ujednoczeniu wymagań dotyczących kompetencji wobec samorządowych konserwatorów zabytków z wymaganiami wobec wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- wprowadzeniu instytucji ochrony tymczasowej od momentu wszczęcia postępowania o wpis do rejestru zabytków,
- doprecyzowaniu przepisów dotyczących zaleceń pokontrolnych,
- utworzeniu Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków (NFOZ), finansowanego z kar administracyjnych za czyny, które dotychczas były wykroczeniami, a obecnie są administracyjnymi karami pieniężnymi,
- zaostrzeniu sankcji karnych zawartych w art. 108 ustawy, przy czym wpływy z nawiązek będą również zasilały NFOZ,
- wprowadzeniu możliwości finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a nie, jak dotychczas, jedynie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Biorąc pod uwagę wnioski płynące z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmianę systemu ochrony zabytków wprowadzoną ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, został sformułowany cel główny Programu 2019–2022: „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działania 1.1 Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:

- Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

- Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
- Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 1.2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:

- Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 2.1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:

- Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego:

- Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działania 3.1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:

- Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- Kierunek działania 3.2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami
- Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych. Uchwalony program jest dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Program ma na także celu zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację ok. 25 617 089 zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału

kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego Priorytet 4.1 „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

- Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.
- Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedną z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.1.4. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat – zbiór czynników i procesów zależnych w niewielkim stopniu od działań rządu i innych podmiotów publicznych, które mogą jednak wywierać duży wpływ na sposób prowadzenia polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wyznaczanie celów i możliwości ich osiągania, w związku z czym powinny być uwzględniane w formułowaniu i prowadzeniu tej polityki. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

- 1) rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
- 2) zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
- 3) zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
- 4) rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
- 5) wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
- 6) ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
- 7) dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
- 8) kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
- 9) zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- 10) prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;

- 11) zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
- 12) edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo.
2. Konkurencyjna gospodarka.
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego.

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych;

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych.

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy.

Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

4.1.6. Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2020

Ogólne wytyczne do konstruowania programu wojewódzkiego zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 (w 2005 r. Ministerstwo Kultury przygotowało Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020), będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Strategia została stworzona centralnie dla obszaru całej Polski. Określa spójne działania realizowane w regionach. Stąd celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, a celami cząstkowymi są m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków, wzrost efektywności zarządzania sferą kultury itd. Jednym z instrumentów za pomocą których realizowane są wspomniane cele Strategii jest Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020, który za cel strategiczny przyjął intensyfikację i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksową poprawę stanu zabytków nieruchomych.

Cele cząstkowe programu to:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,

- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.

Cele programu realizowane będą m.in. w ramach następujących priorytetów i działań:

Priorytet I: Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działanie 1.1. Wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków oraz budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

W ramach działania zostaną zaproponowane zmiany instytucjonalne, prawne i funkcjonalne w sferze dokumentacji i ochrony zabytków oraz procesu oferowania zabytków na rynku. Rodzi to konieczność przeprowadzenia szerokich konsultacji ze środowiskami konserwatorskimi, właścicielami zabytków, a także z ewentualnymi partnerami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wdrażającymi zaproponowany system, a następnie wystąpienie z inicjatywami ustawodawczymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne. W ramach działania realizowane będą projekty rewaloryzacji zabytków i ich adaptacji na cele społeczne. Projekty muszą posiadać znaczący wpływ ekonomiczny na rozwój regionalny, w tym szczególnie przyczyniać się do wzrostu dochodów, jak i zwiększać ilość miejsc pracy.

Priorytet II: Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego. W ramach działania przewiduje się zrealizowanie zadań mających na celu podniesienie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, oraz podniesienie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków, jak również powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi w sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno- ekonomiczny regionów, w tym szczególnie turystyki. Ponadto planuje się promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich, a także ochronę i popularyzację kultury ludowej.

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wywozem i przewozem przez granice. Działanie realizowane będzie poprzez wdrożenie Programu „Absent Patrymonium” - sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych. Program wpisuje się w cele i założenia MF EOG Oprócz wytyczonych w NPK „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” priorytetów i założonych działań, zadania wytyczone w dokumencie będą realizowane przez podprogramy m.in. Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”, Program Operacyjny „Promesa Ministra Kultury”.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku uchwalona uchwałą nr XXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r. wyznacza główny cel strategii, którym jest wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenia spójności reguły oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem. Podstawowe założenia:

1. Wykorzystanie dorobku województwa w zakresie programowania i planowania zagospodarowania przestrzennego terenu.
2. Zintegrowanie rozwoju obszarów wiejskich i miejskich.

3. Poprawa warunków życia ludności województwa.
4. Wzmocnienie atrakcyjności województwa.
5. Rewaloryzacja zasobów kulturowych.
6. Efektywne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Strategia głównie opiera się na odrabianiu strat i doganianiu innych regionów Unii Europejskiej. Kryterium trwałego rozwoju województwa jest harmonijne połączenie ze sobą czterech kapitałów: gospodarczego, naturalnego, ludzkiego i społecznego. Strategia zawiera również założenia dotyczące zabytków, poprawy walorów krajobrazowych oraz wyróżnia cele strategiczne:

1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna.
2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.
3. Społeczna i terytorialna spójność regionu.
4. Region efektywnie zarządzany.

Region lubuski, jeden z pięciu regionów o najniższym zanieczyszczeniu środowiska, posiada atrakcyjne walory turystyczne m.in. walory przyrodnicze, jak i zabytki kultury. Województwo posiada duży potencjał turystyczny, co jest zasługą atrakcyjnego dziedzictwa kulturowego. Dzięki temu w zachodniej Polsce Lubuskie jest atrakcyjnym obszarem o zróżnicowanej ofercie atrakcji turystycznych.

4.2.2. Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego

Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego uchwalona przez Sejmik Województwa Lubuskiego uchwałą nr XX/142/2004 z dnia 28 czerwca 2004 r. W odniesieniu do szeroko rozumianego pojęcia zabytków wyróżniła dwa główne cele:

1. Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu, poprzez m.in. jego ochronę, stworzenie warunków udostępniania dóbr kultury poprzez rozwój nowoczesnego muzealnictwa i archiwistyki, renowację zabytków architektury i ofertę programową, zapewniającą dynamiczny rozwój lubuskiej oferty kulturalnej i turystycznej, wzbogacającej wartości tkwiące w połączeniu tych dwóch dziedzin.
2. Efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu w podnoszeniu jego atrakcyjności, w tym: m.in.
  - a) badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego i kultury współczesnej regionu - ustalenie tematyki i zakresu prac badawczych i dokumentacyjnych oraz wdrożenie do realizacji,
  - b) zintegrowanie działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego i kultury współczesnej regionu w kształtowaniu osobowości i świadomości narodowej oraz w kształtowaniu atrakcyjności regionu,
  - c) optymalizacja dostępu wszystkich środowisk i grup społecznych do dóbr kultury.

4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa – uchwała Nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp. Wskazuje jako jeden ze strategicznych celów rozwoju przestrzennego:

Cel strategiczny: 2. Zrównoważony rozwój społeczny; 2.7 Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego oraz budowanie na nich tożsamości regionalnej.

W ramach ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki wyznaczono poniższe kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego:

Kierunek 1. Zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych:

- 1) Konserwacja i rewaloryzacja obiektów zabytkowych;
- 2) Podejmowanie działań przeciwdziałających degradacji zabytków, w tym archeologicznych;
- 3) Nadawanie nowych funkcji użytkowych obiektom zabytkowym z zachowaniem ich wartości architektonicznych i historycznych;
- 4) Ochrona przed zabudową i eksponowanie miejsc pamięci narodowej;
- 5) Stała inwentaryzacja obiektów o cennych walorach historycznych i kulturowych oraz sukcesywna aktualizacja ewidencji i rejestru zabytków;
- 6) Rozpoznanie i utworzenie listy dóbr kultury współczesnej województwa oraz objęcie ich ochroną;

- 7) Sporządzanie i realizacja lokalnych programów opieki nad zabytkami;
- 8) Objęcie obiektów zabytkowych właściwą ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- 9) Wspieranie tworzenia parków kulturowych, ustanawiania pomników historii oraz dążenia do wpisu najcenniejszych zabytków na listę UNESCO;
- 10) Rozwój i wykorzystanie potencjału środowiska naukowego w zakresie problematyki opieki nad zabytkami;
- 11) Tworzenie płaszczyzn współpracy międzyregionalnej i transgranicznej w zakresie zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego.

Kierunek 2. Kreowanie i ochrona spójnego oraz harmonijnego krajobrazu kulturowego:

- 1) Zachowanie historycznie ukształtowanych układów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych;
- 2) Kształtowanie krajobrazu kulturowego w oparciu o zasady ładu przestrzennego;
- 3) Odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych i walorów krajobrazowych oraz harmonijne kształtowanie pola ekspozycji zabytku;
- 4) Zachowanie charakterystycznych cech tradycyjnego budownictwa.

Kierunek 3. Efektywne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym przede wszystkim na cele turystyczne:

- 1) Adaptacja obiektów zabytkowych oraz ich otoczenia przede wszystkim na cele turystyczne i kulturalne;
- 2) Udostępnianie zabytkowych obiektów i miejsc w systemie kulturowych szlaków tematycznych;
- 3) Rozbudowa i wzbogacanie istniejących szlaków kulturowych;
- 4) Integracja powiązań obiektów szlaków kulturowych ze szlakami turystycznymi różnych typów i rodzajów;
- 5) Popularyzacja oraz wspieranie organizacji imprez kulturowych;
- 6) Budowa spójnego i atrakcyjnego wizerunku oraz marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego;
- 7) Promocja potencjału turystycznego województwa w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- 8) Integrowanie instytucji i inicjatyw kulturowych w województwie oraz tworzenie płaszczyzn współpracy międzyregionalnej i transgranicznej w zakresie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego;
- 9) Rozbudowa oferty muzeów, wykorzystującej atrakcyjne formy przekazu;
- 10) Rozbudowa sieci ośrodków informacji turystycznej w zakresie ilościowym i jakościowym;
- 11) Rozbudowa związanej z dziedzictwem kulturowym infrastruktury turystycznej, w tym bazy noclegowej, poprawa zaplecza technicznego turystyki oraz dostępności komunikacyjnej.

Kierunek 4. Kształtowanie tożsamości kulturowej:

- 1) Tworzenie warunków do wzmocnienia tożsamości kulturowej lokalnych społeczności oraz tożsamości kulturowej całego regionu;
- 2) Wspieranie działań mających na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie znaczenia dziedzictwa kulturowego;
- 3) Poprawa dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, w tym przy wykorzystaniu technologii cyfrowych;
- 4) Zwiększenie dostępności wysokiej jakości oferty kulturalnej;
- 5) Rozwijanie działań wspierających aktywny udział mieszkańców w życiu kulturalnym;
- 6) Wzmocnienie tożsamości poprzez budowanie wspólnej marki regionu opartej na elementach dziedzictwa kulturowego.

Kierunek 5. Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zabytkowych:

- 1) Sporządzanie Programów rewitalizacji obszarów zdegradowanych;

- 2) Rewitalizacja zdegradowanej zabudowy, w tym zasobów mieszkaniowych;
- 3) Odnowa terenów zieleni;
- 4) Kształtowanie przestrzeni publicznych;
- 5) Realizacja działań na rzecz społeczności lokalnej, w tym zatrudnienia, podnoszenia kwalifikacji, poszerzenia aktywności społecznej, oferty edukacyjnej i kulturalnej, oferty spędzania wolnego czasu oraz wspieranie osób niepełnosprawnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Bogate i atrakcyjne zasoby dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego stanowią istotny potencjał turystyczny dla regionu i powinny być odpowiednio zarządzane i wykorzystywane w kształtowaniu polityki rozwoju zarówno poszczególnych gmin, jak i całego województwa lubuskiego. Potrzebne jest efektywne wykorzystanie jego elementów przy równoczesnej ochronie tych zasobów i zachowaniu ciągłości dziedzictwa kulturowego. Niezbędna w tym zakresie jest przede wszystkim interdyscyplinarna współpraca zarówno podmiotów publicznych, jak i prywatnych, na różnych szczeblach i w różnych dziedzinach.

W kwestii polityki przestrzennej należy dążyć do objęcia zabytków odpowiednimi ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, określając zarówno warunki ich ochrony, jak i harmonijne kształtowanie ich otoczenia. Jest to istotne narzędzie ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego, dające równocześnie możliwość odpowiedniego zarządzania nimi, jak choćby poprzez wskazywanie dla nich nowych funkcji, czy zapewnienie odpowiedniej ich ekspozycji.

Za krajobraz kulturowy uważa się naturalny krajobraz przyrodniczy przekształcony przez człowieka w wyniku rozwoju cywilizacyjnego. Jego ochrona ma zatem na celu poszanowanie elementów przyrodniczych i kulturowych – odrębności etnicznych, własnej historii i tradycji lokalnej. W celu kreowania i ochrony spójnego i harmonijnego krajobrazu kulturowego wskazano następujące działania:

Należy dążyć do zachowania tradycyjnych krajobrazów wiejskich, z historycznymi układami ruralistycznymi, zabytkowymi kościołami, dawnymi dworami i pałacami oraz towarzyszącymi im parkami i alejami starych drzew oraz młynami, cmentarzami i tradycyjną drewnianą zabudową. Zachowane tradycyjne układy urbanistyczne i ruralistyczne wraz z zabytkową zabudową powinny zostać objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W ramach efektywnego gospodarowania zasobem dziedzictwa kulturowego, wskazuje się jego wykorzystanie m.in. na cele społeczne, edukacyjne, a przede wszystkim turystyczne i kulturalne. Należy w związku z tym podejmować działania polegające na adaptacji zabytków na cele turystyczne, takie jak usługi noclegowe, gastronomiczne, a także usługi kultury: muzea, teatry, biblioteki etc.

Do obiektów proponowanych do szczególnego wykorzystania i promocji, ze względu na swoją atrakcyjność historyczną i artystyczną oraz znaczenie ponadregionalne, wskazuje się m.in. w grupie zabytków techniki i przemysłu – most kolejowy, Dychów (gm. Bobrowice).

Bobrowice wymienia się wśród najcenniejszych zespołów ruralistycznych.

4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego z 2017 r. poz. 1026 uchwałą nr XXIX/444/17 z dnia 20 kwietnia 2017 r. kontynuuje założenia programu z lat 2013-2016, a jego celem jest realizacja wizji określającej założenia w zakresie ochrony, rewitalizacji i lepszego wykorzystania regionalnych zasobów dziedzictwa kulturowego Województwa Lubuskiego.

Zadaniem programu jest wpływ na rozwój województwa oraz na jego dziedzictwo kulturowe. Określa cele i kierunki działań oraz zadania i sugestie mające na celu poprawę stanu dziedzictwa kulturowego, a także sposobów finansowania planowanych działań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi poprzez podnoszenie aktywności społeczności lokalnej, a także konstruowanie rozwiązań o charakterze organizacyjnym, edukacyjnym, promocyjnym oraz finansowym.

Program opieki nad zabytkami posiada cele które wynikają zarówno z potrzeb praktycznych ochrony bezpośredniej i pośredniej, jak też z założeń prawnych oraz dokumentów o charakterze programowym na szczeblu krajowym i samorządowym.

W programie określono cel strategiczny, jakim jest: Ochrona oraz kształtowanie klimatu powszechnego zrozumienia wartości dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego w aspekcie materialnym i niematerialnym jako czynnika rozwojowego w wymiarze społeczno- gospodarczym, który realizowany ma być za pomocą celów priorytetowych oraz przypisanych im kierunków działań:

1. **Cel priorytetowy I:** Ochrona i kształtowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w województwie lubuskim, realizowany poprzez:
  - realizację prac konserwatorskich zabytków ruchomych i nieruchomych
  - rewitalizację obiektów i zespołów zabytkowych,
  - kształtowanie i ochrona układów ruralistycznych oraz urbanistycznych,
  - rozwój ochrony obszarowej ukierunkowanej na pojedyncze zespoły oraz przestrzenie - realizację planów zagospodarowania przestrzennego oraz programów opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym,
  - monitoring zjawisk bieżących w tym działalności inwestycyjnej związanej z dziedzictwem kulturowym w odniesieniu do planów zagospodarowania,
  - kreowanie działań profilaktycznych - finansowanie oraz współfinansowanie działań bezpośrednich i pośrednich w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.
2. **Cel priorytetowy II:** Rozwój badań naukowych, działania na rzecz współpracy instytucjonalnej i społecznej w zakresie dziedzictwa kulturowego, realizowany poprzez:
  - dokumentację dziedzictwa kulturowego oraz budowę systemu informacji o dziedzictwie kulturowym,
  - rozwój i wykorzystanie potencjału środowiska naukowego w województwie lubuskim w zakresie problematyki i opieki nad zabytkami,
  - wspieranie finansowe i organizacyjne inicjatyw naukowo-badawczych ukierunkowanych na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym kreowanie programów badawczych finansowanych ze środków wspólnotowych, centralnych i samorządowych,
  - stymulowanie współpracy między instytucjami.
3. **Cel priorytetowy III:** Budowanie wartości niematerialnych, w tym kreowanie tożsamości oraz identyfikacji z dziedzictwem, realizowany poprzez:
  - rozwój działań na rzecz popierania inicjatyw kreujących budowanie lokalnej tożsamości i identyfikacji z dziedzictwem kulturowym w wymiarze instytucjonalnym,
  - wspieranie rozwoju lokalnych tradycji,
  - budowanie współpracy między sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w zakresie realizacji i wspólnych działań.
4. **Cel priorytetowy IV:** Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym w obrębie procesów społeczno-gospodarczych, rozwój turystyki, realizowany poprzez:
  - kreowanie systemu zachęt dla potencjalnych inwestorów oraz działań zmierzających do zagospodarowania w zakresie rozwoju kultury turystyki,
  - kreowanie produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe,
  - tworzenie rozwiązań dla wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego,
  - wspieranie istniejących podmiotów w zakresie poprawy oferty oraz infrastruktury,
  - wspieranie współpracy transgranicznej.

4.2.5. Program Rozwoju Powiatu Krośnieńskiego 2020

Program Rozwoju Powiatu Krośnieńskiego 2020 został przyjęty uchwałą nr XXIII/170/2017 Rady Powiatu Krośnieńskiego z dnia 24 maja 2017 r. Zwarto w nim wizję powiatu Krośnieńskiego oraz w celu jej osiągnięcia określono cztery cele strategiczne, a w ramach każdego celu sformułowano cele operacyjne. Odniesienie do ochrony dóbr kultury znalazło się w: 4. Celu strategicznym – Powiat aktywny, otwarty i bezpieczny, 4.4. Celu operacyjnym – Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury.

Jako kierunki działań i zadania przewidziane do realizacji w ramach tego celu operacyjnego zapisano:

4.4.2. Upowszechnianie wiedzy i promocja dziedzictwa kulturowego.

4.4.3. Wsparcie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

4.2.6. Program Opieki nad Zabytkami w Powiecie Krośnieńskim na lata 2016-2019

Głównym celem powstania Programu jest określenie kierunków działań w zakresie ochrony owego dziedzictwa, pozwalające na skuteczne zarządzanie zasobami kulturowymi na równi i w harmonii z działaniami gospodarczymi czy społecznymi.

W programie wskazano kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami. Określając priorytety.

Priorytet I- Ochrona dziedzictwa kulturowego w Powiecie Krośnieńskim.

1. Bieżące wspieranie prac konserwatorskich zabytków ruchomych i nieruchomych – jako działanie: powiatu, szkoły, organizacji pozarządowych, gminy, wojewódzkiego konserwatora zabytków, parafii poprzez:
  - Wspieranie działań konserwatorskich na terenie powiatu, wykonywanych przez instytucje publiczne i użytkowników zabytków;
  - Zapobieganie procesom degradacji zabytków ruchomych i nieruchomych;
  - Znakowanie zabytków nieruchomych;
  - Upowszechnianie wiedzy i promocja form ochrony zabytków.
2. Bieżący monitoring gminnych programów opieki nad zabytkami – jako działanie: powiatu, wojewódzkiego konserwatora zabytków poprzez:
  - Wsparcie merytoryczne w zakresie tworzenia i aktualizacji programów opieki nad zabytkami;
  - Monitoring zadań programów opieki nad zabytkami;
  - Wsparcie przy aktualizacji gminnych i wojewódzkich rejestrów zabytków.
3. Bieżące finansowanie i współfinansowanie działań w zakresie opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym – jako działanie: powiatu, gminy, wojewódzkiego konserwatora zabytków poprzez:
  - Powierzanie lub wspieranie realizacji zadań publicznych z zakresu kultury, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
  - Dofinansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Priorytet II Kreowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z dziedzictwem.

1. Rozwój działań na rzecz promocji inicjatyw polegających na budowaniu lokalnej tożsamości – jako działanie: powiatu, szkoły, organizacji pozarządowych, gminy, wojewódzkiego konserwatora zabytków poprzez:
  - Organizacja i współorganizacja imprez o charakterze kulturalnym;
  - Przyznawanie nagród i stypendiów Rady Powiatu Krośnieńskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury;
  - Wsparcie lokalnych inicjatyw budujących wizerunek miejscowości w oparciu o tradycje kulturowe;
  - Wsparcie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu;
  - Stanowienie o powołaniu społecznych opiekunów zabytków;
  - Występowanie z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” mieszkańcom powiatu krośnieńskiego.
2. Wspieranie rozwoju lokalnych tradycji tożsamości – jako działanie: powiatu, szkoły, organizacji pozarządowych, gminy poprzez:
  - Wsparcie lokalnych inicjatyw budujących wizerunek miejscowości w oparciu o tradycje kulturowe;
  - Promocja i współorganizacja lokalnych działań kulturowych, wystaw, konkursów;
  - Organizacja powiatowego konkursu na najpiękniejszy tradycyjny i współczesny wieniec dożynkowy.

Priorytet III Rozwój turystyki opartej na zabytkach.

1. Kreowanie produktów turystycznych tożsamości – jako działanie: powiatu, organizacji pozarządowych, gminy, muzeów poprzez:
  - Udział w targach turystycznych, imprezach wystawienniczych;

- Realizacja zadań strategii rozwoju powiatu w zakresie turystyki;
- Wsparcie lokalnych inicjatyw kreujących produkty turystyki historycznej;
- Promocji dziedzictwa kulturowego powiatu krośnieńskiego poprzez publikacje, artykuły, książki, foldery;
- Współpraca transgraniczna w zakresie turystyki, dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków.

Jako podstawę realizacji powyższych celów wskazano podstawowe instrumenty wdrażania Programu:

1. instrumenty prawne.

- dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

2. Instrumenty finansowe.

- korzystanie z programów finansowanych ze środków europejskich,
- dotacje, subwencje (np. jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego),
- dofinansowania, nagrody, szukanie zewnętrznego wsparcia.

3. Instrumenty koordynacji.

- realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, lokalny program rewitalizacji, program ochrony przyrody, studia, analizy i koncepcje, umowy i porozumienia,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony 4) i opieki nad zabytkami

4. instrumenty społeczne.

- działania edukacyjne prowadzone zarówno przez placówki oświatowe jak i zlecane organizacjom pozarządowym,
- działania promocyjne,
- działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą i turystyką.

5. Instrumenty kontrolne.

- aktualizacja gminnej ewidencji zabytków
- stały monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz stanu zagospodarowania przestrzennego
- co dwa lata sporządzenie sprawozdania z realizacji Programu (zalecenie).

W Programie Opieki nad Zabytkami powiatu Krośnieńskiego wskazano również zasady oceny programu opieki. Jako podstawowe wskaźniki umożliwiające ocenę poziomu realizacji programu wskazano:

- ilość i charakter zrealizowanych prac konserwatorskich, rewitalizacji,
- liczba i charakter dotacji, wartość ogólna zrealizowanych działań w stosunku do okresów wcześniejszych,
- dane liczbowe odnoszące się do potrzeb (np. liczba nieruchomości wymagających określonych zabiegów itp.), w kontekście działań ochronnych,
- ilość oraz charakter szkoleń, warsztatów, konkursów, nagród, działań edukacyjnych, charakter oraz ilość działań promocyjnych.

Tak określone wskaźniki odnoszące się do przyjętych celów priorytetowych pozwolą na wdrożenie opracowanego Programu.

Wskazano także źródła finansowania celów wytyczonych w programie opieki nad zabytkami. Poza ustawowym skazaniem właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych jako osób odpowiedzialnych za

dbanie o ich stan i ponoszenia kosztów prac konserwatorskich, wymieniono dodatkowe źródła finansowania programu ze środków pochodzących z dotacji:

- Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programów Operacyjnych,
- Budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
- Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów),
- Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze,
- Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy zostały zawarte w gminnych dokumentach strategicznych jak: Strategia Rozwoju Gminy Bobrowice z horyzontem czasowym do 2025 r., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bobrowice oraz Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2016-2019.

5.1.1. Dokumenty o charakterze strategicznym

5.1.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Bobrowice z horyzontem czasowym do 2025 r.

Strategia Rozwoju Gminy Bobrowice z horyzontem czasowym do 2025 r., przyjęta uchwałą nr VIII/65/15 Rady Gminy Bobrowice z dnia 24.11.2015 r. Określa główne cele rozwoju społeczno-gospodarczego jako osiągnięcie wzrostu gospodarczego gminy oraz zapewnienie społeczności lokalnej odpowiednio wysokiego poziomu życia i szans na przyszłość. Osiągnięcie tych celów uzależnione jest od możliwości wykorzystania wszystkich rezerw i atutów rozwoju tkwiących w istniejącym zagospodarowaniu unikalnych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz położenia geograficznego i powiązań komunikacyjnych. W strategii ochronę dóbr kultury zawarto w celach przyrodniczych i kulturowych, które wymagają koncentracji m.in. na:

- ochronie obiektów i zespołów kulturowych prawnie chronionych,
- ochrona i właściwe kształtowanie krajobrazu naturalnego i kulturowego,
- zachowanie istniejących wartości środowiska naturalnego, będących podstawą rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej.

Efektom osiągnięcia tych celów będzie m.in. zrównoważony, proekologiczny rozwój gminy, polegający na racjonalnym gospodarowaniu zasobami przyrody, ochronie krajobrazu historycznego, a także kształtowaniu zabudowy w nawiązaniu do tradycji.

5.1.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Bobrowice.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Bobrowice zostało uchwalone uchwałą nr XIV/163/16 Rady Gminy Bobrowice z dnia 22.12.2016 r., zmienionego uchwałą nr V/44/19 Rady Gminy Bobrowice z dnia 26.03.2019 r. Zadaniem studium jest określenie strategicznego rozwoju gminy. Dokument stanowi zestawienie informacji na temat środowiska przyrodniczego i kulturowego, stanu zagospodarowania przestrzennego, funkcjonowania infrastruktury komunikacyjnej i przestrzennej. Jest aktem normatywnym do prowadzenia polityki przestrzennego gminy. W dokumencie tym określono następujące kierunki działań w zakresie ochrony wartości kulturowych:

- dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnienie zadań ochrony zabytków m.in. w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżecie gminnym, w prawie miejscowym i przepisach gminnych,
- ochronę zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków i objętych ewidencją konserwatorską, polegającą na: zabezpieczeniu przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub

wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, opracowaniu ich ewidencji oraz ich konserwacji, restauracji odbudowie opartych na zasadach naukowych,

- właściciel lub użytkownik zabytku, w zakresie określonym przepisami prawa jest zobowiązany dbać o jego zachowanie, a szczególności zabezpieczyć przed zniszczeniem, uszkodzeniem i dewastacją,
- poprzez obiekty ujęte w ewidencji rozumie się: dzieła budownictwa, architektury i urbanistyki, w tym również parki i ogrody ozdobne, cmentarz, zespoły etnograficzne m.in. rozplanowanie wsi, pomniki historyczne, obiekty archeologiczne i paleontologiczne, obiekty techniki i kultury materialnej, rzadkie okazy przyrody nie podlegające ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody oraz inne przedmioty nieruchome i ruchome, zasługujące na trwałe zachowanie ze względu na ich wartość naukową, artystyczną i kulturalną,
- aktualizację wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków i objętych ewidencją konserwatorską,
- dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnienie zadań ochrony zabytków m.in. w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżecie gminnym, w prawie miejscowym i przepisach gminnych,
- ochronę zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków i objętych ewidencją konserwatorską, polegającą na: zabezpieczeniu przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, opracowaniu ich ewidencji oraz ich konserwacji, restauracji odbudowie opartych na zasadach naukowych,
- właściciel lub użytkownik zabytku, w zakresie określonym przepisami prawa jest zobowiązany dbać o jego zachowanie, a szczególności zabezpieczyć przed zniszczeniem, uszkodzeniem i dewastacją,
- poprzez obiekty ujęte w ewidencji rozumie się: dzieła budownictwa, architektury i urbanistyki, w tym również parki i ogrody ozdobne, cmentarz, zespoły etnograficzne m.in. rozplanowanie wsi, pomniki historyczne, obiekty archeologiczne i paleontologiczne, obiekty techniki i kultury materialnej, rzadkie okazy przyrody nie podlegające ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody oraz inne przedmioty nieruchome i ruchome, zasługujące na trwałe zachowanie ze względu na ich wartość naukową, artystyczną i kulturalną,
- aktualizację wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków i objętych ewidencją konserwatorską.

Wszystkie prace i roboty wykonywane przy zabytkach oraz w ich bezpośrednim otoczeniu, oraz prace archeologiczne i wykopaliskowe wolno prowadzić tylko za zezwoleniem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Prace ziemne prowadzone na terenach wpisanych do rejestru zabytków wolno prowadzić tylko pod nadzorem archeologa.

Osoby prowadzące roboty budowlane lub ziemne w razie ujawnienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku, obowiązane są niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie Wójta Gminy Bobrowice lub Zarząd Powiatu Krośnieńskiego oraz Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze. Jednocześnie zobowiązane są zabezpieczyć odkryty przedmiot i wstrzymać wszelkie roboty mogące go uszkodzić lub zniszczyć, do czasu wydania przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków odpowiednich zarządzeń.

5.1.1.3. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2016-2019.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2016-2019 przyjęte zostało uchwałą nr XII/132/16 Rady Gminy Bobrowice z dnia 6.09.2016 r. Powstała w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego realizacji. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Stanowi on element polityki samorządu służący podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości i identyfikację z tzw. małą ojczyzną. Wpisano w niej nakaz zapewnienia:

- ochronę zabytku techniki tzw. zamka wodnego Zespołu Elektrowni Wodnych w Dychowie,
- aktualizację wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków i objętych ewidencją konserwatorską,
- opracowanie nowych i aktualizacja wcześniej wykonanych kart ewidencyjnych obiektów zabytkowych,
- utrzymanie zasadniczych elementów rozplanowania zabytkowego miejscowości: Bobrowice, Tarnawa Krośnieńska, stara część Dychowa, Chromów, Przychów, Strużka i Żarków,
- wykonanie studium historyczno-urbanistycznego z wnioskami konserwatorskimi dla Bobrowic,
- wykonanie pełnej inwentaryzacji i stanu zachowania nieużytkowanych cmentarzy i miejsc pocmentarnych (szczególnie teren przykościelny w Janiszowicach),
- wykonanie oceny stanu zachowania obiektów budowlanych i stworzenie programu remontów,
- oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- ochronę stanowisk archeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które wpisane są do rejestru zabytków oraz posiadają własną formę terenową, poprzez ograniczenie działalności rolniczej lub jej wyłączenie na gruntach, na których są zlokalizowane,
- kształtowanie świadomości społecznej o potrzebie ochrony dziedzictwa kulturowego przez organizację wykładów, konferencji i objazdów,
- popularyzacja postaci i dokonań twórczych Hansa Georga Wenceslause von Knobelsdorff (1699-1753), architekta znanego z realizacji między innymi opery w Berlinie oraz pałacu Sanssouci w Poczdamie przez różne formy prezentacji, łącznie z formami upamiętnienia,
- świadome kształtowanie lokalnego krajobrazu historycznego w sposób zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju gminy, uwzględniające jego harmonijny rozwój poprzez zachowanie przestrzeni o wybitnych walorach krajobrazu przyrodniczo-kulturowego.

Założono, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Bobrowice wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1) Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały rady gminy (plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych);

2) Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą rady gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania;

3) Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi;

4) Koordynacja i kontrola:

W celu zapewnienia sprawnej realizacji zadań własnych gminy, wynikających z obowiązujących przepisów prawa w zakresie ochrony zabytków, zaproponowano utworzenie w urzędzie gminy stanowisko d/s ochrony i opieki nad zabytkami.

Stwierdzono, że realizacja założonego programu wymaga:

- gromadzenia stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach konserwatorskich i remontowych,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

- utworzenia, w miarę potrzeb, w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Bobrowicach zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami,
- opracowania wewnętrznych okresowych sprawozdań z realizacji niniejszego programu.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest radzie gminy.

Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy. Do wykonania powyższego zadania może zostać utworzony zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach stanowiących własność gminy,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo - konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym,
- liczba utworzonych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W programie zawarto także źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami. Oprócz ustawowego obowiązku utrzymania zabytku we właściwym stanie, m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na jego właścicielu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. Wskazano również możliwości pozyskania środków z innych źródeł. Dotyczy to jedynie zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Tymi źródłami są środki od:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 282 z późn.zm., art. 71-83). Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1647). Program operacyjny DZIEDZICTWO KULTUROWE realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów. Witryna internetowa: www.mkidn.gov.pl
2. Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze. Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Lubuski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Witryna internetowa: www.lwkz.pl

3. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze. Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego określone zostały w uchwale nr XXXI/296/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 października 2012 r. Witryna internetowa: www.lubuskie.pl
4. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze. Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody. Witryna internetowa: www.wfosigw.zgora.pl

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji.

5.1.2. Inne dokumenty

5.1.2.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego służą ochronie dziedzictwa kulturowego oraz środowiska przyrodniczego. Dzięki nim powstaje świadomie ukształtowana przestrzeń. Opracowanie planów zagospodarowania w miejscach występowania dóbr kultury, umożliwia ochronę zabytków objętych ewidencją konserwatorską, określa zasady ich wyeksponowania, ustala zasady zagospodarowania przestrzennego i sposób urbanizacji gminy.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Obszar gminy, zajmujący zachodnią część Wzniesień Gubińskich oraz odcinek Doliny Dolnego Bobru, charakteryzuje się dość ubogim stanem zachowanego dziedzictwa kulturowego. Wynika to z uwarunkowań historycznych i przyrodniczych tych terenów. Wysoki stopień zalesienia, stosunkowo niskiej jakości gleby oraz przygraniczne położenie nie sprzyjały rozwojowi osadnictwa. Jedynym, znaczącym przykładem średniowiecznego rozplanowania jest układ dawnej osady w Bobrowicach, który łącznie z narastającymi w późniejszych czasach układami Nowego Miasta i Przedmieścia Krośnieńskiego bezwzględnie należy zachować przy planowaniu rozwoju wsi.

Poza zabytkowym układem wsi Bobrowice na uwagę zasługują obiekty wpisane do rejestru zabytków. Są to: kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Bobrowicach (nr rej. 2117) wzniesiony jako zbór ewangelicki w latach 1853–1857 na miejscu kościoła o metryce średniowiecznej, dom nr 59 w Bobrowicach (nr rej. 726); kościół filialny w Janiszowicach (nr rej. 737). Przy kościele zlokalizowany jest cmentarz z 2 poł. XIX w. (nr rej. 3294); kościół filialny w Tarnawie Krośnieńskiej wzniesiony jako zbór ewangelicki w 1713 r. (nr rej. 2131) z płytą nagrobną Johanna Gotfrieda Berndta i jego żony z 1784 r. (nr rej. 3295).

Pewne walory kulturowe posiada także zabudowa Bronkowa, Dachowa, starej części Dychowa, Dębów i Strużki.

Na terenie gminy Bobrowice w 14 jednostkach osadniczych stwierdzono istnienie osadnictwa wczesnodziejowego i średniowiecznego. Łącznie rozpoznanych zostało 150 stanowisk archeologicznych.

W gminie jest 16 wsi oraz 5 przysiółków (Młyniec, Lubnica, Kołatka, Prądocinek, Bronkówka). Rodowód średniowieczny ma 13 wsi. Przeważa typ ulicówki i ulicówki z placem (8), pozostałe jednostki to: wielodrożnice – 5, owalnice – 2, rzędówki – 2, widlica – 1. Z ewidencji skreślona została wieś Czeklin – fizycznie już nie istnieje. Była to wieś o rodowodzie średniowiecznym, ulicówka. W 1801 r. liczyła 144 mieszkańców.

Bobrowice (niem. Bobersberg) – układ przestrzenny odzwierciedla historię tej miejscowości, która będąc wsią (także w znaczeniu urbanistycznym) posiadała okresowo przywileje właściwe osiedlom miejskim, a nawet przez pewien czas prawa miejskie. Rodowód Bobrowic sięga zapewne XIII wieku, ale w źródłach występuje jako wieś od roku 1413. W latach 1429 i 1459 wzmiankowany jest w źródłach zamek należący do książąt głogowskich. Możemy przyjąć, że był tu gród, późniejszy zamek, obok którego rozwinęło się podgrodzie czytelne w obecnym planie wsi (środkowa część o nieregularnym układzie ulic). Na południe od tego osiedla znajduje się niewielki prostokątny plac – rynek, powstały przez nieznaczne poszerzenie drogi przelotowej. Jest to relikwyt nieudanej lokacji Bobrowic na planie niemieckim.

Osiedle było wsią, która dopiero w 1666 roku zyskała przywilej na dwa jarmarki w roku. Powódź, która miała miejsce u schyłku XVII wieku spowodowała przeniesienie osadnictwa na wyższy teren, położony na południe od rynku. Powstało „nowe miasto”. Od roku 1735 zaczęła rozwijać się północna część osiedla, nazwana

Przedmieściem Krośnieńskim. Tutaj osiedlili się sukiennicy przybyli z Saksonii. Pełne prawa miejskie Bobrowice uzyskały w 1809 roku i utrzymały je do 1945 roku.

Zachowało się historyczne rozplanowanie miasteczka o wydłużonym kształcie, świadczącym o narastaniu poszczególnych członów układu przestrzennego wzdłuż drogi przelotowej prowadzącej z Krosna do Lubka. Zabytkową wartość układu podnosi zachowana stara zabudowa mieszkalna.

Podczas wojny sukcesyjnej o księstwo głogowskie, Jan II żagański musiał zrezygnować z części terytorium na rzecz Brandenburgii. Margrabia brandenburski miał otrzymać Krosno, Świebodzin i Sulechów. Jednak gdy mieszczenie i stany świebodzińskie stanowczo odmówiły przejścia pod Brandenburgię, ta w zamian dostała Lubsko i Bobrowice.

Po zachodniej stronie wsi, w jej południowej części od zabudowań znajdował się niegdyś dwór, który otaczał park (nieznana data założenia).

Zabudowa mieszkalna.

Przeważająca większość zabudowy Bobrowic pochodzi z XIX wieku. Prezentuje skromną, jednak zróżnicowaną architekturę. Są to budynki sytuowane kalenicowo, w zwartych ciągach, parterowe i piętrowe o dwuspadowych dachach. Pewna część domów nowszych ma formy architektury eklektycznej i secesyjnej. Kilka najstarszych, z początku XIX wieku, ma cechy stylowe klasycyzmu.

Od 2 poł. XX w. wiele obiektów ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków zostało pozbawionych pierwotnych cech poprzez wymianę stolarki okiennej i drzwiowej na współczesną bez zachowania pierwotnej geometrii i podziałów, wymianę pokrycia dachu na współczesne odbiegające charakterem i materiałem od pierwotnego. Wiele budynków zostało ocieplonych. Zniszczono w ten sposób licznie występujące bogate zdobienia elewacji.

Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

Bobrowice posiadały kościół zapewne już w średniowieczu. Dziewiętnastowieczna rycina (archiwum LWKZ w Zielonej Górze) wskazuje, że stał wówczas późnogotycki, jednonawowy obiekt z potężną wieżą i korpusem przekształconym dla potrzeb protestanckich (trzy kondygnacje okien). Z powodu spękania murów kościół został rozebrany, a na jego miejscu August Stüller wzniósł nowy, neogotycki obiekt – bazylikowy, murowany z cegły, z eliptyczną apsydą od wschodu oraz wysmukłą wieżą i arkadowym krużgankiem od zachodu.

Kamień węgielny pod nową świątynię został położony w 1853 roku. W uroczystości udział wzięli ówczesny proboszcz Kretschmar oraz burmistrz Klarhak, zasłużony współpracownik proboszcza. Inspektorem budowy został Krause z Żar, a kierownikiem budowy Pallack z Frankfurtu nad Odrą. Poświęcenie nowej świątyni odbyło się w dniu 29 kwietnia 1856 roku. Budowa wieży rozpoczęła się 19 lipca 1857 roku. Świątynia przed poświęceniem została wyposażona w ołtarz, chrzcielnicę, ambonę, żyrandole, lichtarze ołtarzowe, a w roku 1857 w organy. Dwa nowe dzwony zostały sprowadzone 22 maja 1873 roku. Ponadto Królowa Elżbieta Ludwika Wittelsbach ofiarowała Pismo Święte. W ścianie prezbiterium został wmurowany żeliwny relief przedstawiający ostatnią wieczerzę (wzorowaną na dziele Leonarda da Vinci).

Świątynia w 1921 roku oprócz już wyżej wymienionego wyposażenia posiadała także cynową figurę apostoła, obraz ukrzyżowania namalowany przez Carla Gottfrieda Pfannschmidta w 1890 roku (obecnie na plebanii). W zakrystii mieściły się także: barokowy, rzeźbiony krzyż, litografia starej świątyni i obraz przedstawiający starą świątynię bez wieży, trzy dzwony o średnicy 98, 74, 65 centymetrów odlane w latach 1872 i 1874 przez Friedricha Gruhla z Kleinwelka. W 1939 roku świątynia należała do parafii ewangelickiej, do prowincji kościelnej Berlin-Brandenburg, a od 1945 należy do parafii rzymskokatolickiej. W latach 70. ubiegłego wieku został przeprowadzony remont świątyni, zostało wymienione pokrycie dachu na blachę ocynkowaną, wymienione zostały także posadzki i żyrandole, zlikwidowano empery boczne. Na początku lat 90. ubiegłego stulecia został wykonany gładki tynk na filarach wewnątrz świątyni. Witraż mieszczący się w okrągłym oknie nad prezbiterium, przedstawiający krzyż, został zastąpiony nowym z wizerunkiem Matki Bożej. Od 2012 r. prowadzone są prace remontowe podczas, których wymieniono pokrycie dachowe, wykonano elewację oraz rozpoczęto prace wewnątrz kościoła, m.in. wymieniono posadzkę w prezbiterium.

Barłogi (niem. *Barlock, Berloge*) – wieś powstała w XIV w. W dokumentach z 1649 roku wymieniana jest jako Barlock, później jako Berloge. Posiada zachowany historyczny układ ruralistyczny. Zabudowa jest zwarta, otwarta. W latach siedemdziesiątych XX w. zlikwidowano tu cmentarz ewangelicki.

Bronków (niem. *Drausen, Brankow*) – wieś powstała w XIV w., ulicówka. Wieś leżała na rozdrożu dwóch ważnych szlaków komunikacyjnych. Pierwszy prowadził od mostu w Dychowie tzw. szlak młyński – Mühlstrasse do Przychowa. Drugi, to szlak pocztowy – Poststrasse, prowadzący przez most w Dychowie, Kołatkę do Gubina.

W źródłach Bronków wymieniany jest po raz pierwszy 18.03.1374 r. Wspomina się tam sołtysa Klause Swache z Drusin. W późniejszych źródłach wieś występuje pod nazwą Drausen. Następnie jako Brankow. W XIX i XX w. wieś rozbudowano o dwie wydzielone enklawy – wielodrożnica. Reprezentuje typ zabudowy zwartej, otwartej. Cmentarz ewangelicki założony w XIX w., obecnie jest użytkowany jako rzymsko-katolicki.

Bronków (*niem. Brankower Theerofen*) – siedlisko (leśniczówka) położone w sołectwie Bronków. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa zielonogórskiego.

Brzezinka (*niem. Klein Braschen*) – wieś na planie ulicówki z XVIII w. Posiada zachowany historyczny układ ruralistyczny o zwartej, otwartej zabudowie. W 2 poł. XIX w. zlikwidowano folwark. Po 1945 roku zlikwidowano zlokalizowany na północnym skraju wsi cmentarz z przełomu XVIII/XIX w.

Chojnowo (*niem. Kunow*) – wieś powstała w XIV w., owalnica. W XIX w. jej układ został rozbudowany o folwark i częścią przyległej zabudowy. Majątek składał się z części rezydencyjnej, podwórza gospodarczego i z niewielkiej kolonii mieszkalnej. Część rezydencyjną, zajmującą jego północno-zachodnią część tworzył niewielki park połączony z sadem, przechodzący w części północno-zachodniej w las. Zachowała się rozluźniona zabudowa z przełomu XIX/XX w. Cmentarz ewangelicki z XIX w. zlikwidowano po 1945 r.

Chromów (*niem. Kromno, później Kruhme, Chrumow*) – wieś powstała w XIV w., ulicówka. Pierwsze zapisy o wsi pochodzą z 1305 roku. Zachowany historyczny układ ruralistyczny o zwartej, otwartej zabudowie z przełomu XIX i XX w. Cmentarz ewangelicki z 2 poł. XIX w. nieczynny.

Czeklin (*niem. Schegen*) – wieś założona w XIV w., ulicówka. W źródłach występuje od 1374 r. Wieś rozebrano, zachowały się nieliczne relikty zabudowań mieszkalnych. Jedynym w pełni zachowanym obiektem jest przydrożny krzyż. W 1910 roku wieś zamieszkiwało 192 mieszkańców, a w 1939 - 208.

Dachów (*niem. Dachow*) – wieś powstała w XIV w., układ ulicowo – placowy. Historyczny układ wsi zatarty, rozbudowany w wielodrożnicowy. Zachowana zabudowa zwarta z przełomu XIX/XX w. Cmentarz ewangelicki z XIX w. zlikwidowano w latach siedemdziesiątych XX w.

Dęby (*niem. Daube*) – wieś założona w XIV w., rzędówka. Rozbudowana w XIX i XX w., w wielodrożnicę. Zabudowa w starej części zwarta, otwarta, w nowej rozluźniona. Cmentarz pierwotnie zlokalizowany na wschodnim skraju wsi, obecnie zlikwidowany.

Dychów (*niem. Deichow*) – wieś założona w XIV w., wielodrożnica o układzie ruralistyczny rozwiniętym w XIX i XX w. W centrum wsi był zlokalizowany cmentarz ewangelicki z XIX w., obecnie zlikwidowany. Na uwagę zasługuje Kanał dychowski – tzw. kanał derywacyjny zbudowany w latach 1933-36. Zasilany jest wodą z rzeki Bóbr. Łączy miejscowości Krzywaniec i Dychów. Ma znaczenie głównie energetyczne, ale także turystyczne.

Janiszowice (*niem. Jansdorf, Ihensdorf*) – wieś wzmiankowana w źródłach już w XIII wieku jako wchodząca w skład biskupstwa miśnieńskiego. W protokole z Lubuska z 1454 roku występuje jako Jansdorf, w kronice bobrowickiej jako Ihensdorf, a w 1571 roku jako Jähnsdorf. Nazwa ta przetrwała do 1945 roku. Układ historyczny wsi zatarty, w XIX/XX w. rozbudowany w wielodrożnicę.

Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny Zbudowany w XIV, przebudowany w XIX wieku. Murowany z kamienia polnego, jednonawowy, z prostokątnym prezbiterium i wieżą od zachodu. Przy kościele był cmentarz ewangelicki z XIX w., obecnie zlikwidowany (wtórne pochówki współczesne).

Kołatka (*niem. Blochbude*) – przysiółek położony w sołectwie Bronków. Miejscowość założona w XVIII w. rzędówka. Historyczny układ zatarty przez wprowadzenie zabudowy letniskowej. Na wschód od przysiółka znajdował się cmentarz z XVIII – XIX w., który zlikwidowano po 1945 roku.

Kukadło (*niem. Kückädel*) – wieś wymieniana w dokumentach dotyczących przynależności lenne przed okresem reformacji z 29.01.1510 r. i 4.04.1520 r. jako Kwkedel, Knokedell. Ponadto wymienia się najstarszego znanego właściciela (od XV w.) wsi Alberta von Grünenberg. W 1575 roku wzmiankowana jest jako Kückedel, a do 1945 roku jako Kückädel. Wieś o charakterze ulicówki, z zabudową zwartą, otwartą z przełomu XIX/XX w. Na wschód od niej, na skarpie jest cmentarz ewangelicki z 2 poł. XIX w., dziś nieczynny.

Lubnica (*niem. Leimnitz*) – siedlisko (osada) położone w sołectwie Kukadło, na wschód od Bobrowic.

Młyniec (*niem. Neu-M*) – siedlisko (gajówka) położone w sołectwie Bobrowice.

Prądocinek (*niem. Neübrick*) – osada z XVIII – XIX w., folwarczno-przemysłowa, rzędówka. Układ wsi rozwinięty w XX w., zabudowa zwarta, otwarta. W północno – zachodniej części wsi znajdował się cmentarz, obecnie nieczynny.

Przychów (niem. Preichow) – wieś założona w XIV/XV w., ulicówka. Rozbudowana w XVIII – XIX w. wielodrożnica (czytelny relikw dawnej ulicówki z aleją lipową). W latach siedemdziesiątych XX w. zlikwidowano cmentarz ewangelicki z XIX w.

Strużka (niem. Seedorf) - wieś założona w XIII/XIV w., ulicówka. Historyczny układ wsi ruralistyczny zachowany do dnia dzisiejszego. Wieś o zabudowie zwartej (2 poł XIX w.).

Tarnawa Krośnieńska (niem. Tornow) – wieś założona w XIII w., owalnica, wzmiankowana w źródłach z 1305 r. jako Tarnava, w 1555 roku jak Torno, Tornaw, Tornow. Historyczny układ wsi o zabudowie zwartej, z przełomu XIX/XX w zachowany do dnia dzisiejszego.

Barokowy kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, zbudowany w latach 1712 – 1713 przez mistrza murarskiego Daniela Lichta z Krosna. Murowany, założony na planie ośmioboku, z półkolistą apsydą od wschodu. Wnętrze koliste, nakryte sklepieniem kopulastym z lunetami. Dach mansardowy z latarnią. Przy kościele niegdyś funkcjonował cmentarz ewangelicki.

Welmice (niem. Wellmitz) – wieś założona w XIV w., wielodrożnica, o zabudowie zwartej z przełomu XIX/XX w. W źródłach z 1484 roku wymieniana jako Welmeniz, w 1530 roku jako Wellmenicz, później Wellnitz, Wellmitz. Na obrzeżach wsi w XVII – XIX w. założono dwa folwarki.

Żarków (niem. Sarkow) – wieś założona w XIV w., widlica o zachowany historycznym układzie ruralistycznym i zwartej zabudowie z XIX w. Na południe od wsi w XIX w. utworzono cmentarz ewangelicki, dziś nieczynny.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków zestawiono w poniższej tabeli:

L.p.	Obiekt	Miejscowość	Numer w rejestrze	Data wpisu	Nr decyzji	Uwagi
1.	Kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża	BOBROWICE	2117	06.05.1971 r.	2148/70	
2.	Dom nr 19	BOBROWICE	726	15.01.1964 r.	717/64	w arch. nr 19
3.	Dom nr 29	BOBROWICE	L-119/A (d. 724)	15.01.1964 r.	715/64	obiekt z arch. wymaga weryfikacji
4.	Dom nr 145	BOBROWICE	L-118/A (d. 723)	15.01.1964 r.	714/64	
5.	Dom Marii Stefankiewicz	BOBROWICE	725	b.d.	b.d.	dom nie istnieje
6.	Apteka - dom nr 144	BOBROWICE	L-120/A (d. 722)	15.01.1964 r.	713/64	
7.	Kościół fil. Pw. Niepokal. Poczęcia NMP	JANISZOWICE	737	15.01.1964 r.	728/64	
8.	Cmentarz ewangelicki, przykościelny	JANISZOWICE	3294	03.03.1994 r.	PSOZ-I-5340/83/94	
9.	Kościół fil. pw. Najśw. Serca Jezusowego	TARNAWA KROŚNIENSKA	2131	07.05.1971 r.	2198/70	
10.	Cmentarz ewangelicki, przykościelny	TARNAWA KROŚNIENSKA	3295	14.03.1994 r.	PSOZ-15340/97/94	

W trakcie inwentaryzacji terenowej oraz kwerendy w archiwum LWKZ w Zielonej Górze stwierdzono, że adresy trzech domów ujętych w Wojewódzkim Rejestrze Zabytków są rozbieżne. Rozbieżność dotycząca obiektu nr 88 w Bobrowicach została skorygowana na etapie tworzenia Gminnej Ewidencji Zabytków.

Obiekt nr 19 w Bobrowicach postanowieniem nr 552 z dnia 20.08.2001 r. o zmianie zapisu z dom Karola S. Bobrowice na dom nr 19 w Bobrowicach, na dz. nr ewid. 104. Podczas weryfikacji terenowej stwierdzono, że obiekt nr 19 w Bobrowicach nie odpowiada obiektowi, który został objęty ochroną rejestrową. Prawdopodobnie obiektem ujętym w rejestrze zabytków pod numerem 726 jest dom nr 59 w Bobrowicach. Obecnie trwa postępowanie wyjaśniające celem uzgodnienia stanu faktycznego ze stanem prawnym.

Obiekt nr 29 w Bobrowicach postanowieniem nr 549 z dnia 20.08.2001 r. o zmianie zapisu z Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Bobrowicach na dom nr 29 w Bobrowicach, na dz. nr ewid. 96/4 oraz Zawiadomieniem z dnia 13.10.2003 r. w o wpisaniu zabytku do księgi A rejestru zabytków pod numerem L-119/A został uznany za budynek ujęty w rejestrze zabytków pod numerem L-119 (d. 724). Podczas weryfikacji terenowej stwierdzono, że obiekt nr 29 w Bobrowicach nie odpowiada obiektowi, który został objęty ochroną rejestrową. Prawdopodobnie obiektem ujętym w rejestrze zabytków pod numerem L-119 (d. 724) jest dom nr 56 w Bobrowicach. Obecnie trwa postępowanie wyjaśniające celem uzgodnienia stanu faktycznego ze stanem prawnym.

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków są chronione m. in. przez art. 39 ust. 1, 2, 3 ustawy – Prawo budowlane, który nakłada konieczność udziału Wojewódzkiego Konserwatora zabytków w procesie budowlanym:

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.
3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5.4. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Zabytki ujęte w ewidencji zabytków, nie wpisane do rejestru zabytków chronione są jedynie poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku ich braku ustaleniach decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Projekty powyższych dokumentów sporządza się w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Obecnie na terenie gminy Bobrowice ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie są objęte żadne obiekty wpisane do GEZ.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

1. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO – 1853-1857 r.

W 1836 r. przybyły do Finsterwalde proboszcz Kretzschmar podjął decyzję o budowie nowego kościoła. W 1836 r. mury wieży starego kościoła były mocno spękane i groziły niebezpieczeństwem zamknięcia kościoła, wtedy częściowo rozebrano wieżę. W 1851 r. ukończono budowę tymczasowego kościoła w tzw. parafialnym ogrodzie, (blisko dzisiejszej szkoły). Ostatnie nabożeństwo w starym kościele odbyło się w pierwszy adwent 1852 r. W tym też roku rozebrano stary kościół. W dniu 30maja 1853 r. położony został kamień węgielny pod nowy kościół, zaprojektowany przez arch. Augusta Stüler'a. W uroczystości brał udział ówczesny proboszcz Kretzschmar oraz burmistrz Klarhak, zasłużony współpracownik proboszcza. Kosztorys na budowę kościoła wynosił 26 259 talarów 11 Sgr. i 4 Pf. Inspektorem budowy był Krause z Żar, a kierownikiem budowy Pollack z Frankfurtu nad Odrą. Przedsiębiorcą był mistrz murarski Karol Lehmann, obaj pochodzący z Krosna. Poświęcenie nowego kościoła, bez wieży miało miejsce 29 kwietnia 1856 r. Dom Boży poświęcił generalny superintendent Büchel z Berlina wspierany przez superintendenta Grubera z Krosna. Budowę wieży oszacowano na 5 042 talary 21 Sgr.

Kościół przed poświęceniem wyposażony został w ołtarz, chrzcielnicę, ambonę, żyrandole, lichtarze ołtarzowe, a w następnym 1857 r. w organy. Dwa nowe dzwony sprowadzono 22 maja 1873 r. Ponadto Królowa Elżbieta ofiarowała biblię ołtarzową. W ścianie prezbiterium wmurowano żeliwny relief przedstawiający wieczerzę (na wzór Leonarda Da Vinci). Z datków zgromadzonych od wiernych na wyposażenie kościoła uzyskano ostatecznie 155 talarów 5 Sgr. 5 Pf., w tym – „2,5 Sgr. od biednych kobiet, aż do 50 talarów”. Kościół w 1921 r. oprócz już wspomnianego wyposażenia posiadał jeszcze cynowe figury apostoła, obraz ukrzyżowania wykonany przez C. G. Pfannschmit'a w roku 1890 (obraz ten obecnie znajduje się na plebanii). W zakrystii znajdowały się barokowy, rzeźbiony krzyż, litografia starego kościoła i obraz przedstawiający stary kościół bez wieży. Trzy dzwony o średnicy 98, 74 i 65 cm odlano w latach 1872 i 1874, przez Fr. Gruhl'a z Kleinwelka.

Kościół w 1939 r. należał do parafii ewangelickiej i przynależał do prowincji kościelnej Berlin-Brandenburg. Od 1945 r. kościół użytkowany jest przez parafię rzymskokatolicką.

2. KOŚCIÓŁ FIL. P.W. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTRZEJ MARII PANNY - XIV-XV w., XVII w., XIX w.

Brak źródeł nie pozwala na bliższe określenie czasu powstania kościoła. Kamień polny, z którego został wzniesiony oraz wykrój obrobionych w cegle dość dużych gotyckich otworów okiennych wieży wskazują na koniec XIV lub XV w., jako czas budowy. Pierwotny kamienny kościół był jednonawowy, być może z wyodrębnioną częścią prezbiterialną. Widoczna na strychu odsadzka w licu wieży wskazuje, że był niższy od obecnego. Z kroniki Lubska, napisanej w pocz. XVIII w., dowiadujemy się, że kościół w Janiszowicach miał ołtarz z 1519 r. W pierwszej połowie XVI w. mieszkańcy Janiszowic przyjęli luteranizm, a kościół stał się zborem, skupiającym wiernych także z okolicznych wsi: Dachowa, Dębów, Przychowa, Czeklina, Strużki, Wełmic i Świerszcza. W XVII w. kościół nie mieścił już wiernych i wymagał rozbudowy. Został podwyższony i przedłużony w kierunku wschodnim. Podwyższono również wieżę, wieńcząc ją czterospadowym dachem. Data na chorągiewce 1660 informuje zapewne o zakończeniu pierwszego etapu przebudowy. Drugi etap polegający na dostawieniu od południa i północy niskich dobudówek przylegających do całej długości kościoła oraz otoczeniu wnętrza drewnianymi emporymi, zamknięty został w 1699 r. Taka data widnieje na progu podłogi balkonowej. Wtedy też przebite zostały górne otwory okienne. Kolejne większe prace budowlane prowadzone były w drugiej połowie XIX w. Neogotycki wygląd nadano wówczas wieży, równocześnie instalując na niej zegar z tarczami na każdym boku. Z tego czasu pochodzi zapewne stolarka okienna kościoła. Na czas realizacji inwestycji wskazywać może data na dzwonie kościelnym: 1871 r. Prosta architektura kościoła pozbawiona jest znamion stylowych, poza wieżą posiadającą cechy gotyckie (portal, okna) i neogotyckie.

W okresie powojennym (lata 60-te XX w.) prowadzone były prace remontowe, związane z reperacją wnętrza. Usunięto wówczas drewniane empory, pozostawiając tylko balkon organowy. W tym samym czasie likwidacji uległ protestancki ołtarz z amboną. Na jego miejscu postawiono nowy ołtarz, odpowiadający obrządkowi katolickiemu. Zamurowanych zostało szereg otworów wejściowych do przybudówek. W południowej przybudówce rozebrano również parę schodów prowadzących na empore. W latach 80-tych XX w. ceglana posadzkę zastąpiono lastrikową, wymieniono instalację elektryczną i odgromową. W 1997 r. pomalowano elewację i wymieniono blacharkę. W 2009 r. wymieniono pokrycie dachowe oraz wykonano remont elewacji. W 2015 r. zakończono remont wnętrza. W 2019 r. wykonano chodnik wokół kościoła.

Kościół zbudowany jest z kamienia polnego i cegły. Wnętrze i elewacje pokryte tynkami cementowo-wapiennymi. Wieża od strony wewnętrznej nie tynkowana. Stropy nad korpusem deskowe, proste nad kaplicami i zakrystią drewniane, ocieplone gliniana polepą. Wieżba dachowa krokwiowo-jętkowa (podwójne jętki) z płatwiami. Krokwie wzmocnione krzyżulcami. Dachy korpusu, bocznych przybudówek i wieży pokryte dachówką ceramiczną karpiówka. Posadzka lastrikowa, w części pomieszczeń ceglana i drewniana. Schody zewnętrzne przed otworami wejściowymi betonowe, wewnętrzne drewniane zabiegowe. Drzwi drewniane klepkowe w układzie rombowym na zawiasach pasowych (stare), nowe na zawiasach czopowych. Okna krosowe o drobnym podziale, zamknięte odcinkowo. Budowla założona jest na planie wydłużonego prostokąta w kształcie bazyliki, posiada dach trzyspadowy. Czworoboczna wieża z dachem namiotowym usytuowana jest od strony zachodniej. Wnętrze trzynawowe, oddzielone pięcioma parami drewnianych kolumn o kostkowych głowicach. Drewniane sufity naw bocznych płaskie, nawy głównej wyprofilowane łukiem koszowym.

3. KOŚCIÓŁ FIL. P.W. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTRZEJ MARII PANNY - XIV-XV w., XVII w., XIX w.

Fundatorką kościoła była Anna Eleonora von Luck, wdowa po właścicielu (von Zettriz) Tarnawy zmarłym w 1711 r. Po śmierci małżonka „obdarzyła” wieś kościołem, pod budowę, którego w dniu 8.04.1712 r. położony został kamień węgielny. Budowniczym kościoła był Georg Neumann sprawujący funkcję nadzorca. Natomiast prace murarskie wykonali: Daniel Licht oraz Samuel Klopsch z Krosna, który ukończył mury. Wynagrodzenie za prace wyniosło 360 talarów. Ciesielskie roboty wykonali mieszkańcy Tarnawy – majster Fryderyk Einder i jego pomocnik Georg Bedersacher. Otrzymali oni za pracę 43 talary 14 groszy.

W latach 10-tych XX w. ołtarz i empory zostały odnowione (pomalowane). W tym czasie ołtarz spełniał funkcje ambony. W centralnej części ołtarza umieszczona była mównica przykryta baldachimem. W baldachimie znajdowało się przedstawienie narodzin Chrystusa i litery początkowe (AEL G V CZ) nazwiska założycielki kościoła oraz biczowania i tryumfującego Chrystusa. W tym czasie kościół wyposażony był w: nowo wykonane gotyckie organy, ustawione na miejscu wcześniejszych barokowych, drewnianą skarbonkę dla ubogich, cztery barokowe krzesła, dwa cynowe lichtarze ołtarzowe z trójdzielną stopą, cynowy dzban, mosiężny kielich z paterą z 2 poł. XVIII w., mosiężną barokową szkatułkę na hostię, na podłodze leżała późnogotycka pieta, na

ścianie wisiały tablice z wieńcami upamiętniające zmarłych mieszkańców Tarnawy, dwa dzwony o śr. 78 cm i 57 cm odlane w 1900 r. (zastąpiły one jeden odlany w końcu XV w., drugi w 1719 r.). Kościół od początku swojego istnienia do 1945 r. przynależał do prowincji kościelnej Berlin-Brandenburg. Po II wojnie światowej użytkowany jest przez parafię rzymskokatolicką. W 2001 r. wymieniono pokrycie dachu na dachówkę karpiówkę.

Mury w konstrukcji ceglanej tynkowane z zewnątrz i we wnętrzu tynkiem wapienno-piaskowym na rzucie oktogonalnym z wyodrębnioną od wchodu na rzucie półkola zakrystią. Bryła zwarta, symetryczna, dwukondygnacyjna, zamknięta ośmospadowym, mansardowym dachem z umieszczonymi w uskoku górnej (co drugiej) połaci lukarnami w formie wolego oka, zwieńczonym iglicą z kulą i krzyżem. Więźba dachowa drewniana, dwupoziomowa, typu stolcowo-płatwiowego, łączona drewnianymi kołkami pochodząca z czasu budowy kościoła. Dach kryty dachówką karpiówką. Posadzka nawy i zakrystii wykonana z płytek terakotowych. Podłoga empor drewniana, deskowa z nabitymi na granicach łączy listwami. Schody prowadzące na emporę drewniane zabiegowe usytuowane w północno-zachodniej części kościoła. Z zakrystii na emporę prowadzą schody drewniane (dawniej prowadzące na ambonę ołtarzową), jednobiegowe lekko skręcone. Schody prowadzące z empory na dach ceglany, zabiegowe, usytuowane na ścianie północno-zachodniej. Otwory okienne zamknięte łukiem pełnym, w zakrystii łukiem odcinkowym z osadzona głęboko w murze stolarką. Okna nawy drewniane stałe, krosowe, jednoramowe z podziałem krzyżowym i półkolistym nadświetleniem. Okno zakrystii drewniane, stałe krosowe, jednoramowe sześciopodziałowe. Stolarka drzwi wejściowych drewniana dwuskrzydłowa z profilowaną listwą przyrymową, deskowana ukośnie w jodełkę z ćwiekami, krawędzie desek fazowane dekoracyjnie. Od wewnątrz drzwi deskowane pionowo, zlicowane z murem, zamocowane na zawiasach hakowopasowych. Elewacje południowo-wschodnia, północno-wschodnia, wschodnia i zachodnia jednoosiowe z centralnie umieszczonymi otworami okiennymi. Elewacja północna i południowa jednoosiowa w partii przyziemia otwór drzwiowy, nad nim otwór okienny. Elewacja północno-zachodnia i południowo-zachodnia – ślepe. Wnętrze kościoła wypełnia jedna kondygnacja empor wspartych na fazowanych filarach o ramowo-płycinowej balustradzie. Wyposażenie kościoła stanowi barokowy ołtarz z obrazami „Ostatniej wieczerzy” i „Ukrzyżowania Chrystusa”, ławki, empora oraz dzwon ufundowany przez gminę kościelną w 1900 r.

4. Czynne cmentarze w: Bobrowicach, Bronkowie i Janiszowicach.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W wyniku analizy stanu krajobrazu kulturowego gminy Bobrowice, dokonano diagnozy w oparciu o analizę SWOT. Jej wyniki zestawiono w poniższych tabelach.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

1. Analiza – mocne i słabe strony:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - aktualizacja GEZ i GPOZ; - bogactwo i różnorodność krajobrazów związanych z ukształtowaniem i zasobami przyrodniczymi; - zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci zachowanych układów ruralistycznych; - różnorodność dziedzictwa kulturowego i jego wielokulturowy charakter; - dobre warunki do rozwoju turystyki w tym agroturystyki; - wielokulturowość, regiony wynikająca z jego dziejów politycznych; - zachowane elementy komponowanej zieleni (aleje, parki). 	<ul style="list-style-type: none"> - wiele zabytków wymaga pilnego remontu; - brak świadomości społecznej znaczenia opieki nad zabytkami; - niedostateczna promocja roli zabytków jako szansy rozwojowej; - niewłaściwie prowadzone remonty wielu obiektów zabytkowych powodujące utratę walorów historycznych; - trudności z pozyskaniem środków na odnowę obiektów zabytkowych przez właścicieli; - zniszczenie infrastruktury dawnych majątków ziemskich; - mała popularyzacja wiedzy o wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz idei ochrony zabytków na terenie gminy; - niepełne wykorzystanie walorów turystycznych gminy; - brak pełnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

2. Analiza – szanse i zagrożenia:

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; - objęcie m.p.z.p. historycznych układów ruralistycznych oraz terenów z obiektami wpisanymi do GEZ; - udostępnienie dla ruchu turystycznego obiektów zabytkowych; - wytyczenie szlaków turystycznych łączących obiekty walory krajobrazowe z zabytkami; - rosnąca świadomość i dbałość mieszkańców o estetykę miejscowości; - popularyzacja tradycji i historii regionu oraz ochrony zabytków; - rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych nastawionych na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego; - adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji; - edukacja w kierunku poszanowania zabytków i ich prawidłowej ochrony; - rozwinięcie współpracy międzyregionalnej na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami; - wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie upamiętnienia dorobku poprzednich pokoleń; - podniesienie walorów przestrzeni zurbanizowanej poprzez wykorzystanie historycznych założeń zieleni komponowanej (parków, alei); - wzmocnienie tożsamości lokalnej; - aktywizacja społeczności lokalnych; - pozyskanie wsparcia finansowego ze źródeł zewnętrznych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy; - udział środków osób prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków; 	<ul style="list-style-type: none"> - postępująca degradacja zasobu zabytkowego na terenie gminy; - ograniczenia finansowe na realizację inwestycji w zakresie prac konserwatorskich i remontowych; - działania inwestycyjne niezgodne ze sztuką konserwatorską; - brak użytkowania obiektów zabytkowych; - postępująca degradacja dawnych cmentarzy; - brak świadomości społecznej dot. wartości historycznych założeń parkowych; - niedostateczna edukacja w zakresie wielonarodowego dziedzictwa historycznego regionu; - brak ochrony dziedzictwa kulturowego w m.p.z.p.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Program Opieki nad Zabytkami ma za zadanie określenie działań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami tak, aby zachować wartościowe elementy dziedzictwa kulturowego i zapobiec ich degradacji. Działania te pomogą w tworzeniu atrakcyjnego wizerunku gminy.

7.1. Priorytety programu opieki

W toku analizy określono trzy priorytety realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Priorytet 1. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Priorytet 2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytet 3. Badania i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

Realizacji powyższych priorytetów służyć będą określone dalej kierunki działań oraz zadania, z których wójt co dwa lata będzie przedstawiał sprawozdanie radzie gminy.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

Gmina Bobrowice powinna dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych.

Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu. Jest to szczególnie istotne w kontekście faktu, że Gmina Bobrowice przyjęła wcześniej gminny program opieki nad zabytkami na lata 2016-2019. Niektóre zadania zaplanowane do realizacji w poprzednim okresie programowania posiadają charakter ciągły, w związku z czym wskazuje się je jako działania wymagające kontynuacji w latach następnych.

7.2.1. Priorytet I – kierunki działań i zadania.

I.	Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy		
I.1.	Kierunek działania: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów)	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
1.2.	Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.3.	Podjęcie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.4.	Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.5.	Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym gminnych parków, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.6.	Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

1.7.	Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.8.	Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.9.	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.2.	Kierunek działania: Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
2.2.	Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
2.3.	Opracowanie projektu rewaloryzacji oraz realizacja (w nawiązaniu do historycznych) nawierzchni ulic i ciągów pieszych w obrębie zabytkowych układów wsi	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
2.4.	Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
1.3.	Kierunek działania: Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
3.2.	Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
3.3.	Wspieranie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów (np. poprzez realizację Hallandzkiego Modelu Konserwacji Zabytków, w myśl zasady „ratować zabytki, ratować prace, ratować rzemiosło”)	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
3.4.	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
3.5.	Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów, izb pamięci itp.	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024

7.2.2. Priorytet II – kierunki działań i zadania.

II.	Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego		
II.1.	Kierunek działania: Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.2.	Wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.3.	Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.4.	Walka z samowolami budowlanymi	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.5.	Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych wsi o wartościach kulturowych	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
II.2.	Kierunek działania: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Wystąpienie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych (m.in. układów urbanistycznych i ruralistycznych)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
II.3.	Kierunek działania: Prowadzenie działań sanacyjnych w obrębie gminy.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Organizacja konkursów związanych z zagospodarowaniem, bądź rewaloryzacją cennych kulturowo obszarów w obrębie gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
II.4.	Kierunek działania: Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: – ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy, – wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy, – wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024

7.2.3. Priorytet III – kierunki działań i zadania.

III.	Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości		
III.1.	Kierunek działania: Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.2.	Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
1.3.	Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
III.2.	Kierunek działania: Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
2.2.	Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2020-2024
2.3.	Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa w gminach	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do mieszkańców, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontownia obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
III.3.	Kierunek działania: Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym		
3.1.	Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
	Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego)	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

	Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych	Gmina Bobrowice środki własne gminy	2020-2024
III.4.	Kierunek działania: Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej		
	Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych, wodnych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego	Gmina Bobrowice środki własne gminy	
	Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	
	Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy	Gmina Bobrowice środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadań na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami Gminy Bobrowice będą pomocne następujące instrumenty:

- 1) **prawne** – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) **finansowe** - obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- 3) **koordynacji** - obejmujące między innymi realizacje zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa mazowieckiego;
- 4) **społeczne** - obejmujące między innymi działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- 5) **kontrolne** - obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w celu kontroli realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie i przedstawia je radzie gminy.

Na potrzeby kontroli realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami zaproponowano przykładowe kryteria i wskaźniki oceny realizowanych zadań.

1. W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.
  - Procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami.
  - Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów.
  - Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom.
  - Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.
  - Inne.

2. W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- Procentowy poziom objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych.
- Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii.
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Inne.

3. W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

- Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego).
- Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy.
- Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych.
- Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników)
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.
- Liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.
- Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- Inne.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, które nakładają obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną, w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami na terenie gminy Bobrowice mogą być finansowane m.in. następujących źródeł:

- z budżetu gminy (w miarę posiadanych możliwości) – finansowanie odbywać się może np. w ramach dotacji udzielanych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na zasadach określonych w podjętej przez organ uchwale,
- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z budżetu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w oparciu o zgłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy,
- z dotacji unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych. Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji „Gminnego Programu” przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu zachowania obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

Program wykorzystywany może być przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, a także osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturalnym.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

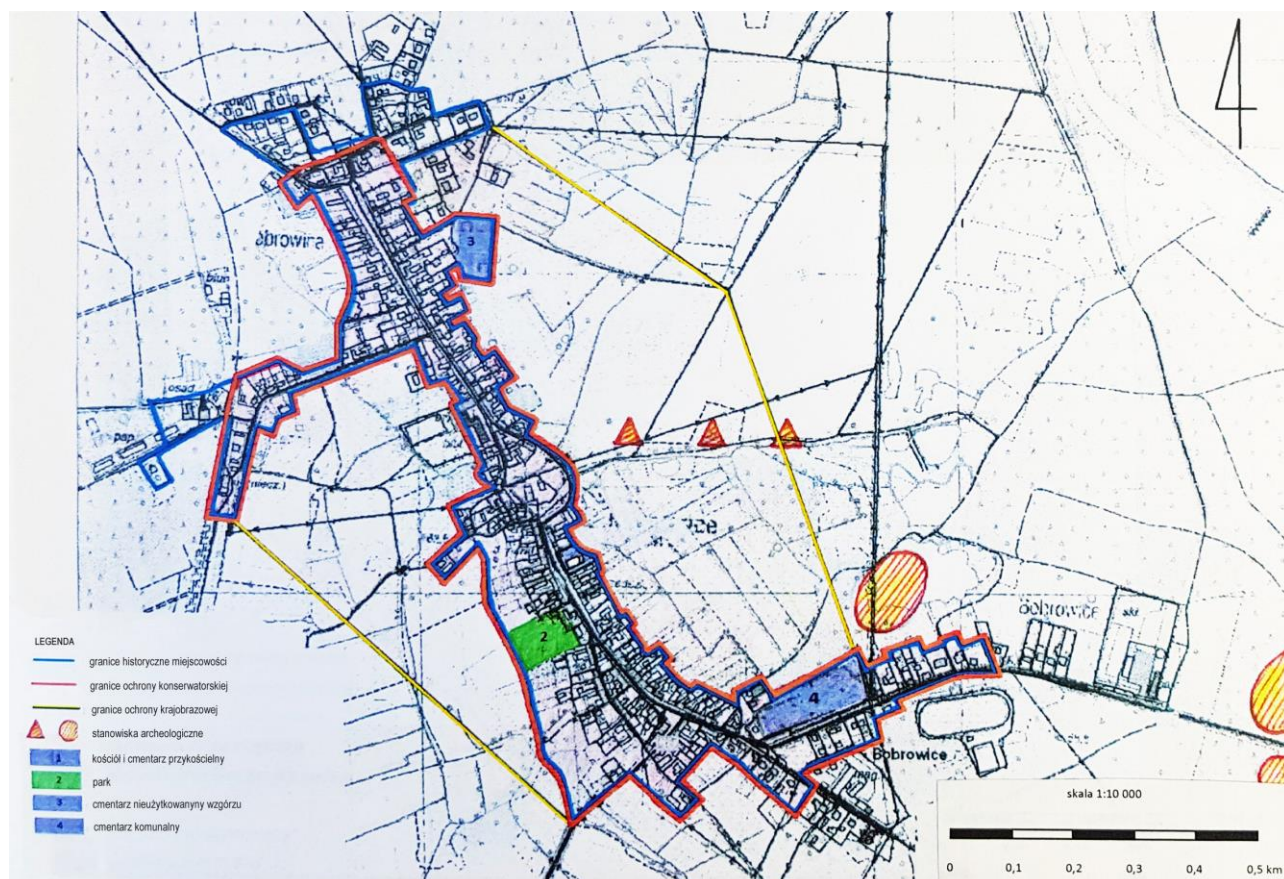
Remonty obiektów wpisanych do ewidencji będących w posiadaniu gminy są wykonywane na bieżąco, w miarę potrzeby i posiadanych środków.

W przypadku dotacji na obiekty nie będące w posiadaniu gminy, które umieszczone są w rejestrze zabytków jest możliwe uzyskanie dotacji z gminy na prace konserwatorskie lub roboty budowlane przy danym zabytku zgodnie z uchwałą nr XXI/184/09 Rady Gminy Bobrowice z 28 kwietnia 2009 r.

12. CZĘŚĆ GRAFICZNA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

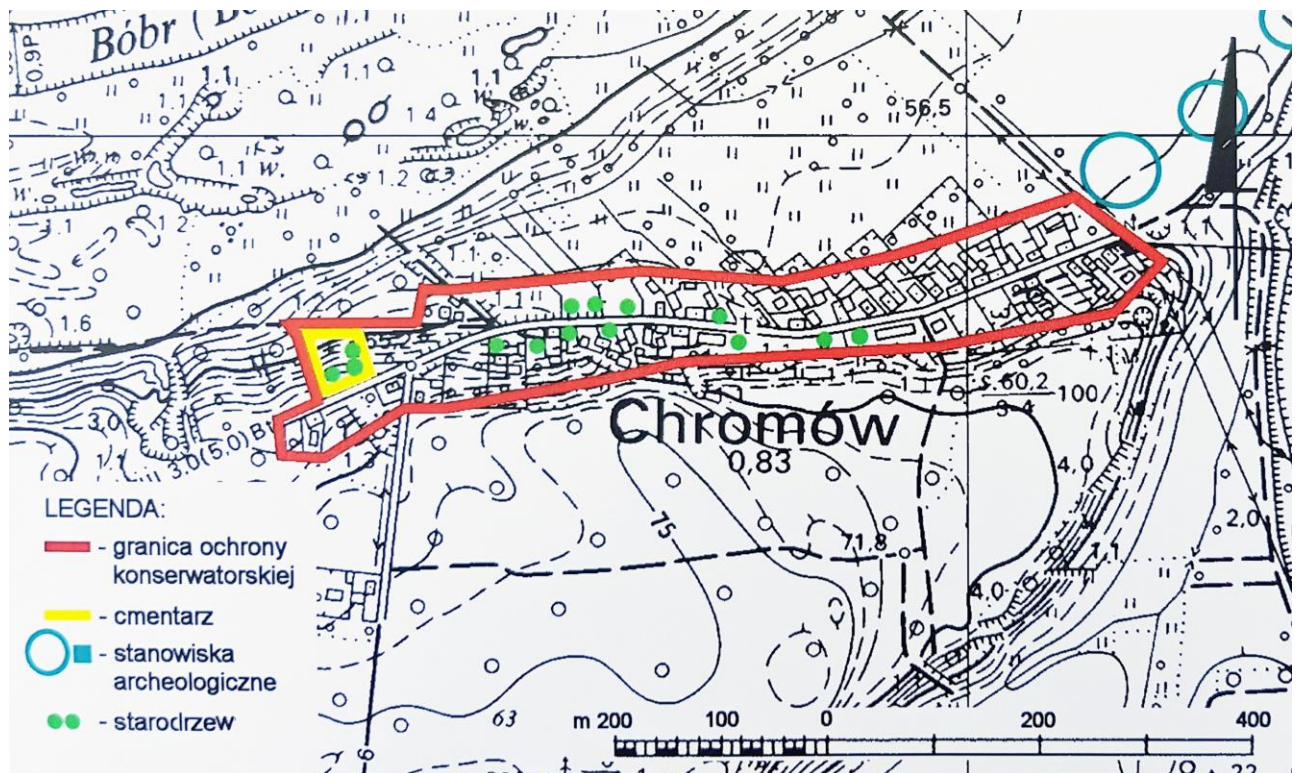
Na terenie gminy Bobrowice ochroną zostały objęte układy ruralistyczne 7 miejscowości.

12.1. Bobrowice

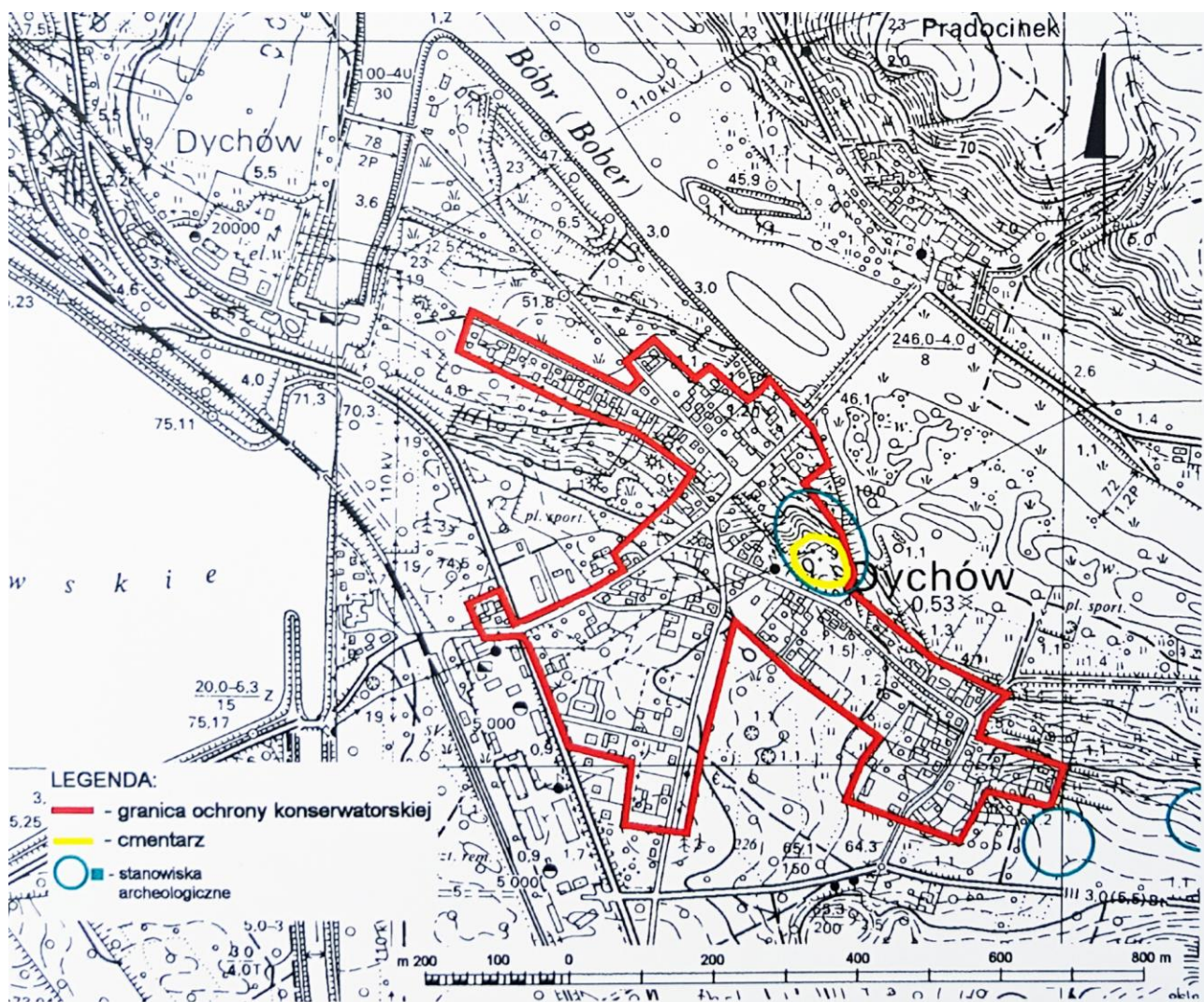

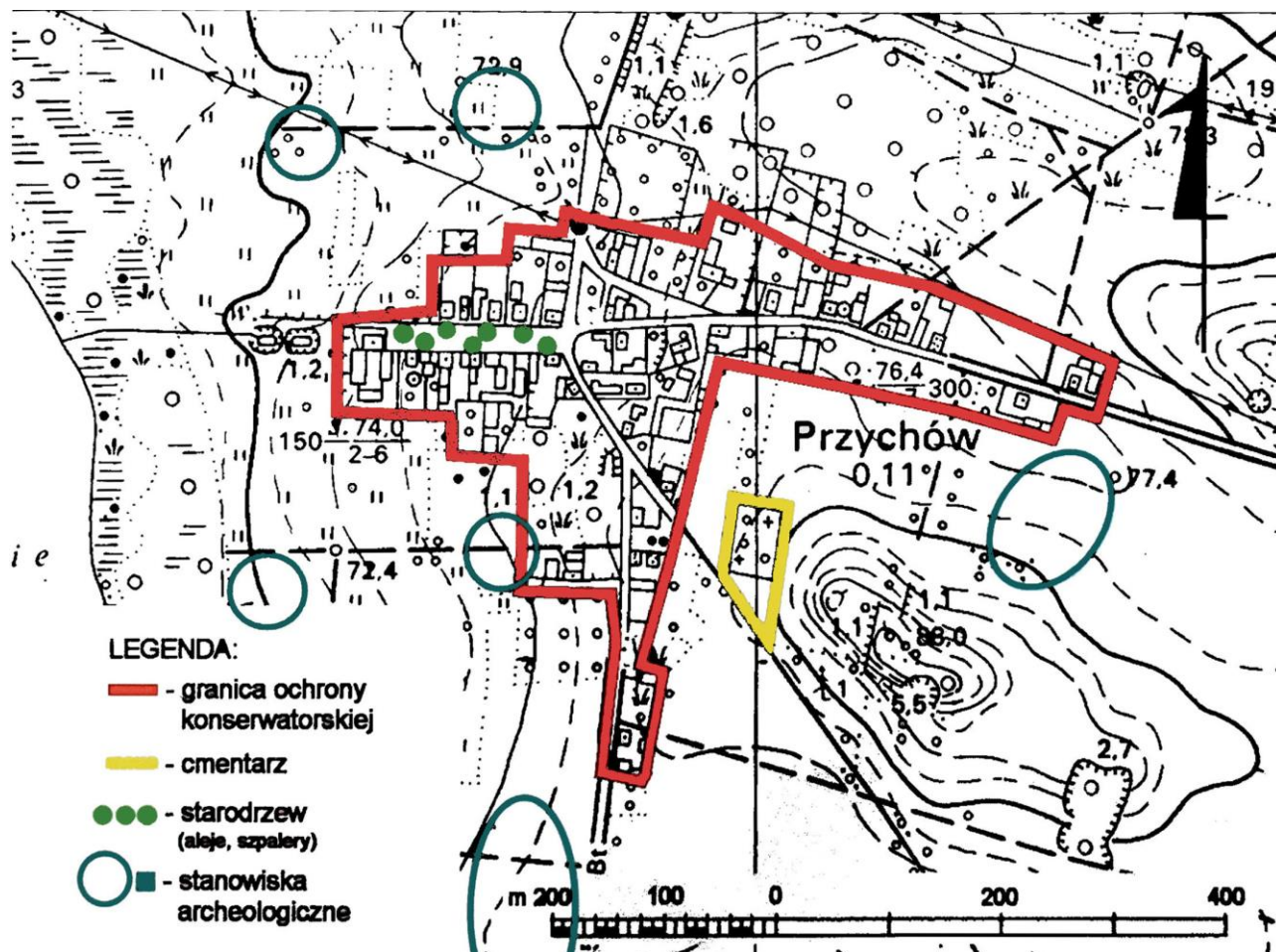
12.2. Chromów

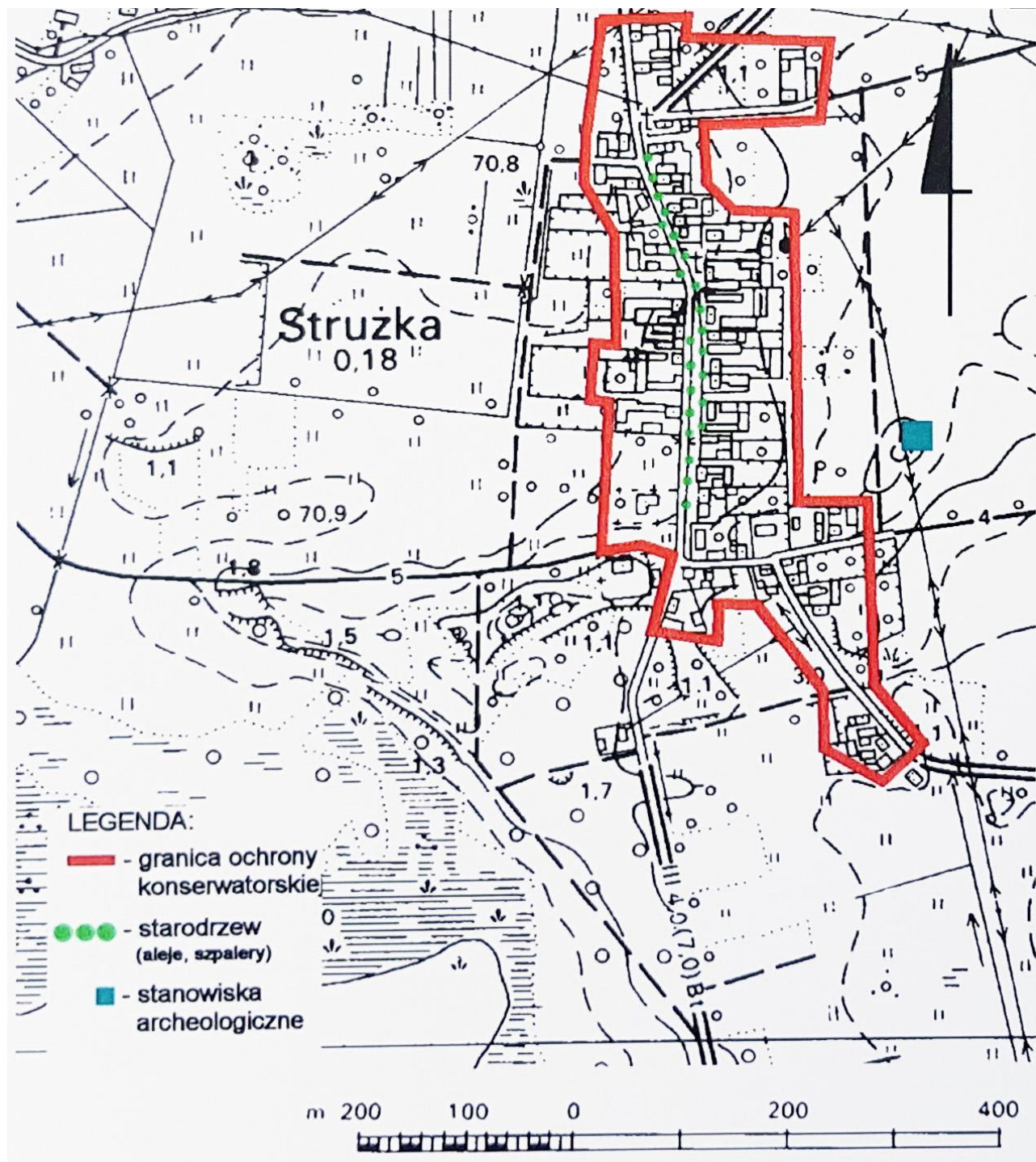
12.3. Dychów

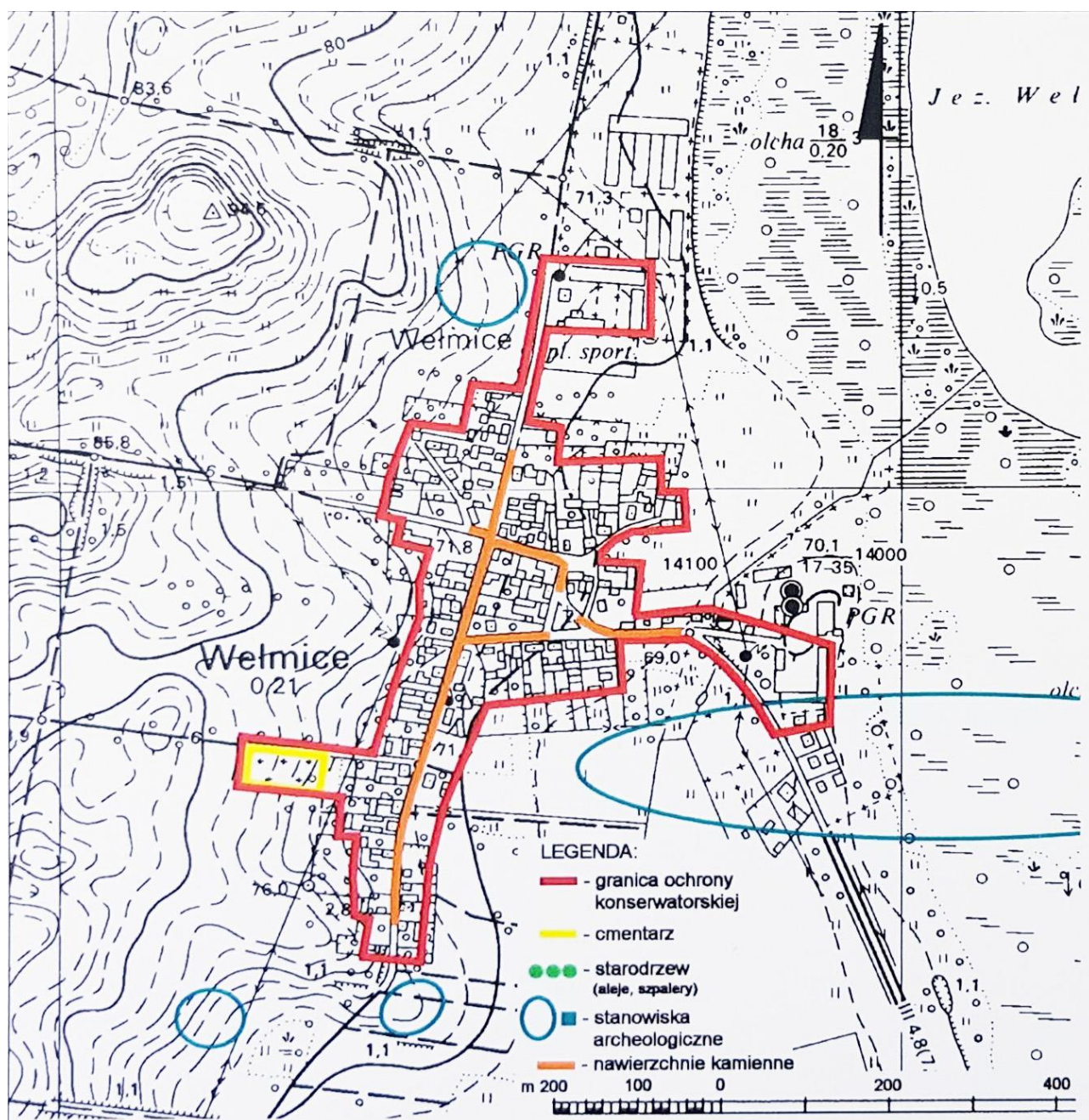
12.4. Przychów

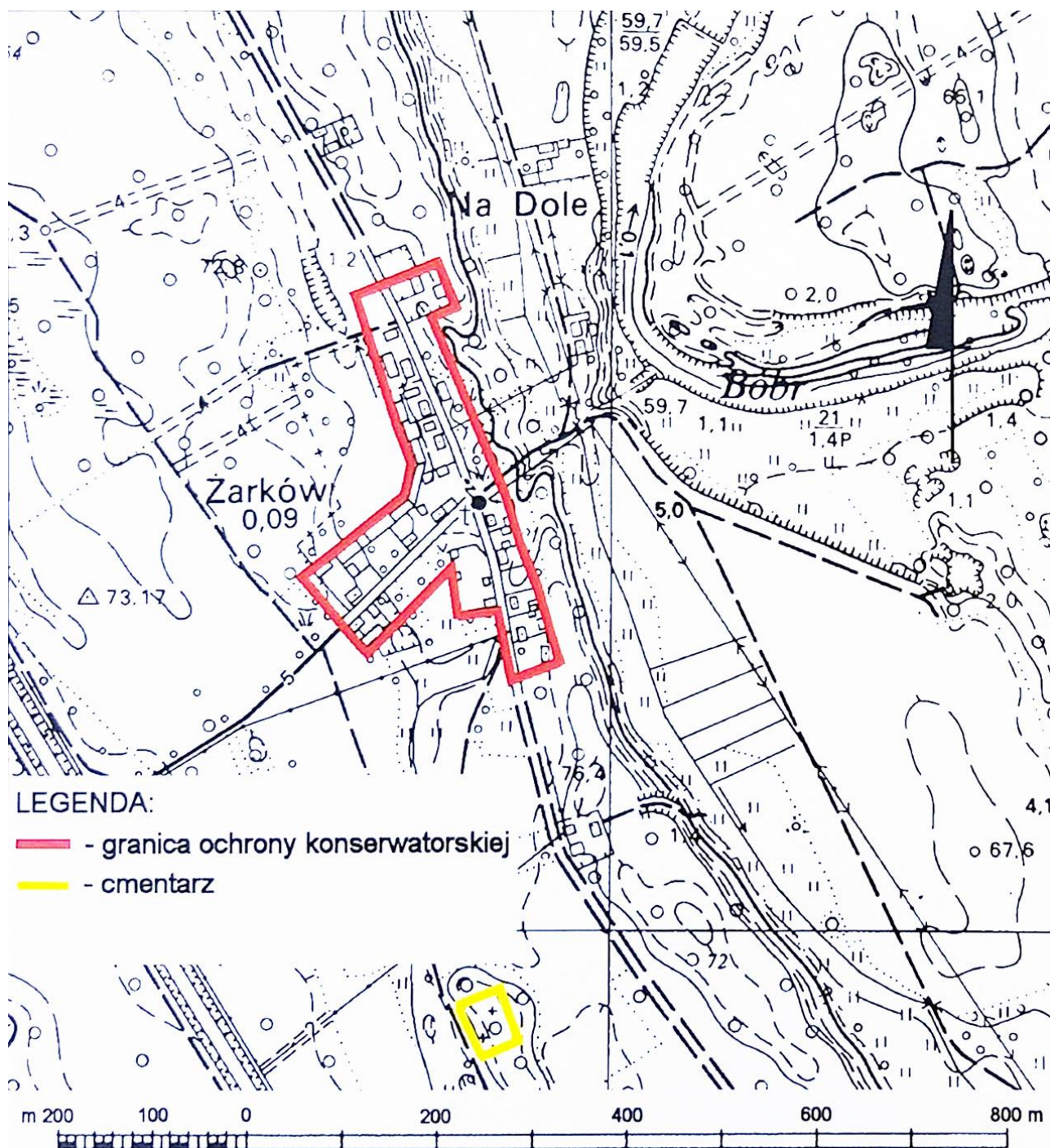
12.5. Strużka

12.6. Welmice

12.7. Żarków

13. ANEKS

13.1. Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Bobrowice

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Nr domu / dz.	Nr rejestru
1.	Barłogi	Cmentarz (d. ewangelicki)	w północnej części wsi	dz. nr 131/4	
2.	Bobrowice	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		
3.	Bobrowice	Cmentarz (d. ewangelicki)	przy drodze do Chromowa	cz. dz. nr 67/2	
4.	Bobrowice	Cmentarz (dawny)	za dawnym bud. policji	cz. dz. nr 125/4	
5.	Bobrowice	Cmentarz (d. ewangelicki) i Historyczne otoczenie kościoła	wokół kościoła	dz. nr 314	
6.	Bobrowice	Kościół par. p.w. św. Krzyża		58 / dz. nr 314	2117
7.	Bobrowice	Dom		3 / dz. nr 79	
8.	Bobrowice	Dom		4 / dz. nr 80/3	
9.	Bobrowice	Dom		5 / dz. nr 81	
10.	Bobrowice	Dom		19 / dz. nr 104	726
11.	Bobrowice	Przychodnia zdrowia		23 / dz. nr 100	
12.	Bobrowice	Dom		24 / dz. nr 99	
13.	Bobrowice	Dom		25 / dz. nr 98	
14.	Bobrowice	Dom		26 / dz. nr 97	
15.	Bobrowice	Dom		27 / dz. nr 816/1	
16.	Bobrowice	Dom		29 / dz. nr 96/4	L-119/A (d.724)
17.	Bobrowice	Budynek dworca kolejowego		32 / dz. nr 816/6	
18.	Bobrowice	Szalet przy dworcu kolejowym		32 / dz. nr 816/6	
19.	Bobrowice	Dom		33 / dz. nr 136/2	
20.	Bobrowice	Dom		34 / dz. nr 137	
21.	Bobrowice	Budynek gospodarczy		34 / dz. nr 137	
22.	Bobrowice	Szkoła		36 / dz. nr 139	
23.	Bobrowice	Sala gimnastyczna przy szkole		36 / dz. nr 139	
24.	Bobrowice	Dom		37 / dz. nr 140/2	
25.	Bobrowice	Dom		48 / dz. nr 154/1	
26.	Bobrowice	Dom		49 / dz. nr 153/1	
27.	Bobrowice	Dom		50 / dz. nr 152	
28.	Bobrowice	Dom		52 / dz. nr 155/3	
29.	Bobrowice	Dom		54 / dz. nr 150	
30.	Bobrowice	Dom		55 / dz. nr 267/2	
31.	Bobrowice	Budynek plebanii		58 / dz. nr 270/2	
32.	Bobrowice	Dom		59 / dz. nr 271/2	
33.	Bobrowice	Dom		60 / dz. nr 272/2	
34.	Bobrowice	Dom		64 / dz. nr 276/2	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

35.	Bobrowice	Dom		65 / dz. nr 276/2	
36.	Bobrowice	Dom		66 / dz. nr 277/3	
37.	Bobrowice	Dom		67 / dz. nr 278/2	
38.	Bobrowice	Dom		68 / dz. nr 279/2	
39.	Bobrowice	Dom		70 / dz. nr 282	
40.	Bobrowice	Dom		79 / dz. nr 291 i 292	
41.	Bobrowice	Dom		83 / dz. nr 295	
42.	Bobrowice	Dom		101 / dz. nr 370/5	
43.	Bobrowice	Dom		126 / dz. nr 337	
44.	Bobrowice	Dom		128 / dz. nr 335/3	
45.	Bobrowice	Urząd i Rada Gminy		131 / dz. nr 331	
46.	Bobrowice	Dom		132 / dz. nr 330	
47.	Bobrowice	Dom		133 / dz. nr 329/1	
48.	Bobrowice	Dom		134 / dz. nr 328	
49.	Bobrowice	Dom		135 / dz. nr 327/1	
50.	Bobrowice	Dom		137 / dz. nr 325/1	
51.	Bobrowice	Dom		138 / dz. nr 324/1	
52.	Bobrowice	Dom		139 / dz. nr 323/2	
53.	Bobrowice	Dom		140 / dz. nr 322	
54.	Bobrowice	Dom		143 / dz. nr 319/1	
55.	Bobrowice	Dom- apteka		144 / dz. nr 319/2	L-120/A (d.722)
56.	Bobrowice	Dom		145 / dz. nr 318/2	L-118/A (d.732)
57.	Bobrowice	Dom		148 / dz. nr 315	
58.	Bobrowice	Dom		150 / dz. nr 313	
59.	Bobrowice	Dom		152 / dz. nr 311/3	
60.	Bobrowice	Dom		153 / dz. nr 310/3	
61.	Bobrowice	Dom		158 / dz. nr 132/1	
62.	Bobrowice	Budynek gospodarczy		158 / dz. nr 132/1	
63.	Bobrowice	Dom		159 / dz. nr 131/1	
64.	Bobrowice	Dom		160 / dz. nr 130/1, 130/2, 130/3	
65.	Bobrowice	Dom		161 / dz. nr 129/3	
66.	Bobrowice	Dom		162 / dz. nr 128	
67.	Bobrowice	Dom		164 / dz. nr 126	
68.	Bobrowice	Dom		168 / dz. nr 120	
69.	Bobrowice	Dom		171 / dz. nr 117/4, 117/5	
70.	Bobrowice	Dom		172 / dz. nr 116	
71.	Bobrowice	Dom		173 / dz. nr 115	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

72.	Bobrowice	Dom		175 / dz. nr 113/7	
73.	Bronków	Cmentarz (d. ewangelicki)	ryzm.-kat. przy nowo wybudowanym kościele, we wschodniej części wsi	dz. nr 233/7	
74.	Brzezinka	Cmentarz (d. ewangelicki)	na północ od wsi	cz. dz. nr 214	
75.	Chojnowo	Cmentarz (d. ewangelicki)	na północny-zachód od wsi	cz. dz. nr 201/3	
76.	Chojnowo	Zespół folwarczny:		23 i 24 / dz. nr 15/3-15/19, 4/7, 9/9	
77.	Chojnowo	Brama wjazdowa		24 / dz. nr 15/15	
78.	Chojnowo	Park /A/		dz. nr 15/14	
79.	Chojnowo	Warsztat /4/		24 / dz. nr 15/15	
80.	Chojnowo	Dom mieszkalny I		23 / dz. nr 15/4	
81.	Chojnowo	Dom mieszkalny II		24 / dz. nr 15/15	
82.	Chojnowo	Budynek wielofunkcyjny /3/		24 / dz. nr 15/15	
83.	Chojnowo	Gorzelnia- spichlerz /7/		24 / dz. nr 15/3	
84.	Chojnowo	Owczarnia /11/		dz. nr 4/7	
85.	Chromów	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		
86.	Dachów	Cmentarz (d. ewangelicki)	w południowej części wsi	cz. dz. nr 7/1	
87.	Dychów	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		
89.	Dychów	Cmentarz (d. ewangelicki)	wybudowano na nim kościół	cz. dz. nr 134/1	
90.	Dychów	Elektrownia szczytowo-pompowa:		dz. nr 306, 313/3	
91.	Dychów	Hala maszynowni		dz. nr 313/3	
92.	Dychów	Hydrowęzeł Dychów	Krzywaniec (gm. Nowogród Bobrz.) – Dychów (gm. Bobrowice) – Raduszczyk Stary (gm. Krosno Odrzańskie)	dz. nr 342, 306, 313/3, 317, 319	
92.	Janiszowice	Kościół fil. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP		dz. nr 54/1	737
94.	Janiszowice	Cmentarz przykościelny (d. ewangelicki) i Historyczne otoczenie kościoła		dz. nr 54/1	3294
95.	Kołatka	Cmentarz (d. ewangelicki)	po wsch. str. wsi w lesie na wzgórzu	cz. dz. nr 203/8	
96.	Przychów	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		
97.	Przychów	Cmentarz (d. ewangelicki)	na południe od wsi, z dala od zabudowań	dz. nr 123, cz. 124/2	
98.	Strużka	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		
99.	Strużka	Wodociągowa wieża ciśnień	przy drodze do Janiszowic	dz. nr 296/3	
100.	Tarnawa Krośnieńska	Kościół par. p.w. św. Krzyża	w centrum wsi	dz. nr 137/1	2131
101.	Tarnawa Krośnieńska	Cmentarz (d. ewangelicki) i Historyczne otoczenie kościoła	w centrum wsi wokół kościoła	dz. nr 137/1	3295
102.	Wełmice	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		
103.	Żarków	Układ ruralistyczny	historyczny układ wsi		

13.2. Wykaz zabytków archeologicznych położonych na terenie gminy Bobrowice

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się w granicach gminy Bobrowice, ujętych w wojewódzkiej i GEZ położonych na obszarach AZP nr: 60-10, 61-09, 61-10, 62-09, 62-10, 62-11 i 63-10.

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscow.	Obszar AZP	Nr stanowiska wg. AZP	Funkcja	Chronologia, kultura	Rejestr, uwagi
1.	DYCHÓW	5	60-10	75	ślad osadn.	WEB	arch.
2.	CZEKLIN	1	61-09	1	ślad osadn.	NŻ	
3.	CZEKLIN	2	61-09	2	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ PEB, k. łużycka NŻ	
4.	CZEKLIN	3	61-09	3	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn.	pradzieje PEB, k. łużycka ŚR	
5.	CZEKLIN	4	61-09	4	ślad osadn. ślad osadn. ślad osadn.	pradzieje EB, k. łużycka ŚR-NŻ	
6.	CZEKLIN	5	61-09	5	ślad osadn.	ŚR-NŻ	
7.	CZEKLIN	6	61-09	6	ślad osadn. ślad osadn.	EK ŚR/NŻ	
8.	BRONKÓW	1	61-09	7	ślad osadn.	ŚR/NŻ	
9.	BRONKÓW	2	61-09	8	ślad osadn.	ŚR	
10.	BRONKÓW	3	61-09	9	ślad osadn.	ŚR	
11.	BRONKÓW	4	61-09	10	ślad osadn. ślad osadn.	WŚ, k. prapolska ŚR/NŻ	
12.	BRONKÓW	5	61-09	11	pkt osadn.	ŚR	
13.	BRONKÓW	6	61-09	12	ślad osadn.	ŚR-NŻ	
14.	BRONKÓW	7	61-09	13	skarb monet	NŻ	
15.	BOBROWICE	8	61-10	1	pkt osadn.	PŚ/NŻ	
16.	BOBROWICE	9	61-10	2	pkt osadn. pkt osadn. pkt osadn.	EB, k. łużycka pradzieje PŚ/NŻ	
17.	BOBROWICE	10	61-10	3	pkt osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
18.	BOBROWICE	11	61-10	4	ślad osadn.	PŚ/NŻ	
19.	CHROMÓW	1	61-10	8	ślad osadn. ślad osadn. ślad osadn.	neolit pradzieje PŚ-NŻ	
20.	CHROMÓW	2	61-10	9	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK pradzieje PŚ/NŻ	
21.	CHROMÓW	3	61-10	10	ślad osadn. ślad osadn. ślad osadn.	EB, k. łużycka pradzieje PŚ/NŻ	
22.	CHROMÓW	4	61-10	11	pkt osadn. ślad osadn.	Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
23.	DYCHÓW	1	61-10	12	pkt osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
24.	DYCHÓW	2	61-10	13	ślad osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
25.	DYCHÓW	3	61-10	14	ślad osadn.	PŚ/NŻ	
26.	BOBROWICE	12	61-10	26	cmentarzysko	k. łużycka	arch.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

27.	BOBROWICE	13	61-10	27	skarb monet	XVI/XVII w.	arch.
28.	BOBROWICE	14	61-10	28	śląd osadn.	OWR	arch.
29.	DYCHÓW	4	61-10	29	śląd osadn.	EPB, k. łużycka	arch.
30.	JANISZOWICE	14	62-09	5	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
31.	JANISZOWICE	15	62-09	6	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
32.	JANISZOWICE	16	62-09	7	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
33.	JANISZOWICE	17	62-09	8	śląd osadn.	PŚ-NŻ	
34.	JANISZOWICE	18	62-09	9	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn.	EK pradzieje PŚ/NŻ	
35.	JANISZOWICE	19	62-09	10	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	Ha, k. łużycka pradzieje PŚ/NŻ	
36.	JANISZOWICE	20	62-09	11	pkt osadn. śląd osadn. pkt osadn.	pradzieje PŚ k. łużycka	
37.	PRZYCHÓW	1	62-09	12	pkt osadn. śląd osadn.	Ha, k. łużycka PŚ	
38.	PRZYCHÓW	2	62-09	13	śląd osadn.	PŚ-NŻ	
39.	PRZYCHÓW	3	62-09	14	śląd osadn. śląd osadn.	EK PŚ/NŻ	
40.	PRZYCHÓW	4	62-09	15	śląd osadn.	PŚ	
41.	PRZYCHÓW	5	62-09	16	pkt osadn. pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	Ha, k. łużycka WŚ pradzieje PŚ	
42.	PRZYCHÓW	6	62-09	17	pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	WŚ, k. luboszycka? PŚ/NŻ k. łużycka	
43.	PRZYCHÓW	7	62-09	18	pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ EK	
44.	PRZYCHÓW	8	62-09	19	pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ Ha, k. łużycka	
45.	PRZYCHÓW	9	62-09	20	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
46.	PRZYCHÓW	10	62-09	21	osada śląd osadn. pkt osadn. pkt osadn.	POR, k. luboszycka PŚ/NŻ pradzieje EB, k. łużycka	
47.	PRZYCHÓW	11	62-09	22	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn.	EK pradzieje PŚ/NŻ	
48.	PRZYCHÓW	12	62-09	23	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ EK	
49.	PRZYCHÓW	13	62-09	24	pkt osadn. pkt osadn. pkt osadn.	POR?, k. luboszycka PŚ/NŻ pradzieje	
50.	PRZYCHÓW	14	62-09	25	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
51.	PRZYCHÓW	15	62-09	26	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
52.	PRZYCHÓW	16	62-09	27	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje WŚ PŚ	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

53.	PRZYCHÓW	17	62-09	28	osada pkt osadn. ślad osadn. pkt osadn.	pradzieje WŚ PŚ EB/Ha, k. łużycka	
54.	PRZYCHÓW	18	62-09	29	pkt osadn. pkt osadn.	Ha, k. łużycka pradzieje	
55.	PRZYCHÓW	19	62-09	30	pkt osadn. ślad osadn. pkt osadn.	pradzieje PŚ k. łużycka	
56.	PRZYCHÓW	20	62-09	31	pkt osadn. ślad osadn.	WŚ PŚ/NŻ	
57.	PRZYCHÓW	21	62-09	32	ślad osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
58.	WEŁMICE	1	62-09	33	ślad osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
59.	WEŁMICE	2	62-09	34	ślad osadn. ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK WŚ pradzieje PŚ	
60.	WEŁMICE	3	62-09	35	ślad osadn. pkt osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK Ha, k. łużycka pradzieje PŚ/NŻ	
61.	WEŁMICE	4	62-09	36	ślad osadn. pkt osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK Ha, k. łużycka pradzieje PŚ	
62.	WEŁMICE	5	62-09	37	pkt osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
63.	WEŁMICE	6	62-09	38	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn. pkt osadn.	EK OWR, k. luboszycka PŚ/NŻ pradzieje	
64.	WEŁMICE	7	62-09	39	pkt osadn. ślad osadn. ślad osadn.	pradzieje PŚ WŚ	
65.	WEŁMICE	8	62-09	40	ślad osadn.	PS/NŻ	
66.	WEŁMICE	9	62-09	41	ślad osadn. ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK WŚ pradzieje PŚ/NŻ	
67.	WEŁMICE	10	62-09	42	ślad osadn. ślad osadn. ślad osadn. ślad osadn.	EK WŚ pradzieje PŚ/NŻ	
68.	WEŁMICE	11	62-09	43	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn. ślad osadn.	Ha, k. łużycka pradzieje WŚ PŚ/NŻ	
69.	WEŁMICE	12	62-09	44	pkt osadn. pkt osadn. ślad osadn. pkt osadn.	PEB/Ha, k. łużycka OWR, k. luboszycka? PS/NŻ pradzieje	
70.	WEŁMICE	13	62-09	45	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK pradzieje PŚ/NŻ	
71.	WEŁMICE	14	62-09	46	ślad osadn. pkt osadn. ślad osadn.	EK OWR, k. luboszycka? PŚ/NŻ	
72.	WEŁMICE	15	62-09	47	ślad osadn. ślad osadn.	EB, k. łużycka PŚ/NŻ	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

73.	WEŁMICE	16	62-09	48	pkt osadn.	OWR	arch.
74.	WEŁMICE	17	62-09	49	śląd osadn.	pradzieje	arch.
75.	WEŁMICE	18	62-09	50	cmentarzysko	PEB/Ha, k. łużycka	arch.
76.	WEŁMICE	19	62-09	51	cmentarzysko	PEB, k. łużycka	arch.
77.	WEŁMICE	20	62-09	52	śląd osadn.	neolit	arch.
78.	BOBROWICE	1	62-10	1	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	Ha, k. łużycka WŚ PŚ/NŻ	
79.	BOBROWICE	2	62-10	2	pkt osadn. pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje Ha, k. łużycka WŚ, k. prapolska ŚR/NŻ	
80.	BOBROWICE	3	62-10	3	pkt osadn. śląd osadn.	WŚ?, k. prapolska ŚR/NŻ	
81.	BOBROWICE	4	62-10	4	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	neolit, k. wstęgowa? WŚ, k. prapolska PŚ	
82.	BOBROWICE	5	62-10	5	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
83.	BOBROWICE	6	62-10	6	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn. pkt osadn.	pradzieje Ha, k. łużycka PŚ WŚ, k. prapolska	
84.	BOBROWICE	7	62-10	7	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	PEB, k. łużycka WŚ, k. prapolska PŚ/NŻ	
85.	CHOJNOWO	1	62-10	8	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje Ha, k. łużycka WŚ, k. prapolska PŚ/NŻ	
86.	CHOJNOWO	2	62-10	9	osada pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje WŚ, k. prapolska PŚ	
87.	CHOJNOWO	3	62-10	10	osada pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	OWR, k. luboszycka Ha, k. łużycka pradzieje ŚR	
88.	CHOJNOWO	4	62-10	11	osada	Lt, k. jastorfska	
89.	CHOJNOWO	5	62-10	12	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	PEB, k. łużycka pradzieje PŚ/-NŻ	
90.	CHOJNOWO	6	62-10	13	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
91.	CHOJNOWO	7	62-10	14	pkt osadn. pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje WŚ, k. prapolska WŚ, k. prapolska PŚ/NŻ	
92.	CHOJNOWO	8	62-10	15	cmentarzysko śląd osadn.	Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
93.	CHOJNOWO	9	62-10	16	osada śląd osadn.	WEB NŻ	
94.	CHOJNOWO	10	62-10	17	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje NŻ	
95.	CHOJNOWO	11	62-10	18	pkt osadn. śląd osadn.	PEB, k. łużycka PŚ/NŻ	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

96.	CHOJNOWO	12	62-10	19	cmentarzysko pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn. pkt osadn.	PEB, k. lużycka WŚ, k. prapolska pradzieje PŚ POR, k. luboszycka	
97.	CHOJNOWO	13	62-10	20	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje WŚ, k. prapolska PŚ/NŻ	
98.	DACHÓW	1	62-10	21	pkt osadn. śląd osadn.	WŚ, k. prapolska PŚ/NŻ	
99.	DACHÓW	2	62-10	22	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	Ha, k. lużycka pradzieje NŻ	
100.	DACHÓW	3	62-10	23	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
101.	DACHÓW	4	62-10	24	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	PEB, k. lużycka pradzieje PŚ/NŻ	
102.	DACHÓW	5	62-10	25	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	EB/Ha, k. lużycka pradzieje PŚ/NŻ	
103.	DACHÓW	6	62-10	26	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
104.	DACHÓW	7	62-10	27	pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ OWR	
105.	DACHÓW	8	62-10	28	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ-NŻ	
106.	DACHÓW	9	62-10	29	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ	
107.	DACHÓW	10	62-10	30	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	OWR, k. lużycka pradzieje PŚ/NŻ	
108.	DACHÓW	11	62-10	31	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	PEB, k. lużycka pradzieje PŚ/NŻ	
109.	DACHÓW	12	62-10	32	pkt osadn.	PŚ	
110.	DĘBY	3	62-10	33	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
111.	DĘBY	4	62-10	34	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
112.	JANISZOWICE	1	62-10	35	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
113.	JANISZOWICE	2	62-10	36	śląd osadn. śląd osadn.	WŚ PŚ/NŻ	
114.	JANISZOWICE	3	62-10	37	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn.	neolit PEB, k. lużycka PŚ/NŻ	
115.	JANISZOWICE	4	62-10	38	śląd osadn. pkt osadn. śląd osadn.	PEB/Ha, k. lużycka pradzieje PŚ/NŻ	
116.	JANISZOWICE	5	62-10	39	pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	PEB, k. lużycka WŚ, k. prapolska PŚ/NŻ	
117.	JANISZOWICE	6	62-10	40	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	EK pradzieje PŚ/NŻ	
118.	JANISZOWICE	7	62-10	41	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
119.	JANISZOWICE	8	62-10	42	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

120.	JANISZOWICE	9	62-10	43	śląd osadn. śląd osadn.	EK PŚ/NŻ	
121.	JANISZOWICE	10	62-10	44	śląd osadn. śląd osadn.	PEB, k. łużycka PŚ/NŻ	
122.	JANISZOWICE	11	62-10	45	pkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ OWR	
123.	JANISZOWICE	12	62-10	46	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
124.	JANISZOWICE	13	62-10	47	śląd osadn. śląd osadn.	Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
125.	KUKADŁO	1	62-10	48	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
126.	STRUŻKA	1	62-10	49	śląd osadn.	mezolit/neolit	arch.
127.	STRUŻKA	2	62-10	50	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje EB ,k. łużycka PŚ	
128.	STRUŻKA	3	62-10	51	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
129.	STRUŻKA	4	62-10	52	śląd osadn.	EB	arch.
130.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	7	62-10	53	grodzisko?	WŚ?	
131.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	8	62-10	54	śląd osadn.	EK	
132.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	12	62-10	55	śląd osadn. śląd osadn.	Ha ,k. łużycka PŚ/NŻ	
133.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	1	62-11	1	cmentarzysko	Ha, k. łużycka	arch.
134.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	2	62-11	2	śląd osadn. śląd osadn.	WŚ, k. prapolska PŚ	
135.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	3	62-11	3	śląd osadn. śląd osadn.	EK PŚ	
136.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	4	62-11	4	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	neolit/WEB? Ha, k. łużycka PŚ	
137.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	5	62-11	5	pkt osadn. pkt osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
138.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	6	62-11	6	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje Ha/Lt, k. łużycka PŚ/NŻ	
139.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	9	62-11	19	osada śląd osadn.	Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
140.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	10	62-11	20	osada śląd osadn.	Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
141.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	11	62-11	21	pkt osadn. śląd osadn.	Ha, k. łużycka PŚ/NŻ	
142.	TARNAWA KROŚNIĘSKA	13	62-11	22	śląd osadn.	Ha?, k. łużycka	
143.	ŻARKÓW	1	63-10	3	pkt osadn. cmentarzysko śląd osadn.	EK EB PŚ/NŻ	
144.	ŻARKÓW	2	63-10	4	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
145.	ŻARKÓW	3	63-10	5	śląd osadn.	PŚ/NŻ	
146.	ŻARKÓW	4	63-10	6	śląd osadn.	PŚ/NŻ	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOBROWICE NA LATA 2020 – 2023

147.	DĘBY	1	63-10	7	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ/NŻ	
148.	DĘBY	2	63-10	8	pkt osadn. pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje WŚ PŚ	
149.	ŻARKÓW	5	63-11	48	punkt osadn. punkt osadn. cmentarzysko punkt osadn. śląd osadniczy	pradzieje neolit/WEB Ha, k. łużycka OWR PŚ/NŻ	
150.	ŻARKÓW	6	63-11	49	punkt osadn. śląd osadn. śląd osadn.	neolit PŚ/NŻ pradzieje	

Na terenie gminy Bobrowice brak jest zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Uzasadnienie

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami jest zadaniem własnym gminy. W tym celu ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminę wiele obowiązków. Jednym z nich jest opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami.

Program ten jest opracowywany na okres 4 lat. Po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmowany jest uchwałą Rady Gminy. Program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest:

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bobrowice na lata 2020 – 2023” został pozytywnie zaopiniowany przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze pismem RZD.5120.6.2020 z dnia 19 listopada 2020 r.

Treść programu jest załącznikiem do niniejszej uchwały.